

DE GESCHIEDENIS VAN BOND MOYSON

**De betekenis van de mutualiteit
in de ontwikkeling
van de Gentse arbeidersbeweging**

door lic. R. Van Lerberge

Gent, 1979

**Uitgegeven door het Archief en Museum
van de Socialistische Arbeidersbeweging
In samenwerking met de F.S.M. Bond Moyson (Gent - Eeklo)**

----- Text continues after this page -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- Tekst gaat verder na deze pagina -----

Het spreekwoord : houdt u bij uw'leest
bedoelt niet, dat des werkmans geest
moet rusten op zijn' vlerken,
maar 't heeft voor hoogverheven' zin
dat iedereen, in grondbegin,
kan groot zijn door zijn werken.

EMIEL MOYSON

VOORWOORD

Bij vele historici die de socialistische gedachte en actie genegen zijn, leeft vandaag de sterke verwachting om de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in een vernieuwende en verruimende baan te brengen. Niet alleen Bond Moyson viert een eeuwfeest. Praktisch de ganse Europese arbeidersbeweging is zo tussen de jaren 1870 en 1900 aan een grote doorbraak begonnen. Wat vandaag bestaat aan sociale en politieke rechten is voor het allergrootste deel toe te schrijven aan dit enorme emancipatieproces dat toen vorm kreeg in de gestalte van de arbeidersmassa-organisaties. Bond Moyson en andere grote sociale organisaties zijn er de rechtstreekse erfgenamen van. De huidige verantwoordelijken in deze organisaties denken dus traditiegetrouw vandaag aan de historiek als één van de noodwendige onderdelen van een eeuwfeestviering. Geschiedenis heeft echter meer functies dan het meer luister geven aan jubilerende mensen en instellingen. Iedereen weet in welke mate ervaring bruikbaar en onmisbaar is om beslissingen te nemen. Er zijn trouwens weinig verantwoordelijke leiders te vinden, die het argument van de ervaring niet inroepen als één van de belangrijkste legitimerings-elementen van hun beslissingen. Nu is ervaring vanzelfsprekend historisch bepaald : het is de som van wat gisteren ervaren werd. Geschiedenis in zijn waarachtige en kritische betekenis is de collectieve, meetbare en door iedereen controleerbare ervaring. Het gaat dus om veel, veel meer dan een kroniek ter ontspanning en morele lering. Het is functioneel de op schrift gezette analyse van wat gisteren gebeurd is in vallen en opstaan. Ervaring inroepen is dus op zichzelf geen gezagsargument. Het krijgt slechts zin wanneer de collectieve ervaring zo getrouw en kritisch mogelijk ter beschikking wordt gesteld.

Het is in deze zin dat de historici vandaag hun bijdrage aan het grote feestgebeuren zien. Het kan een unieke kans zijn om een grote achterstand in te halen. De bereidheid om iets te kennen van het eigen verleden dat men viert, kan immers uitgroeien tot een kwalitatieve sprong naar meer en betere monografieën over de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging. Uiteindelijk heeft dit een betekenis, die nog veel verder reikt dan een op punt stellen van een kritische, collectieve ervaring. Iedereen heeft een historisch verleden, maar niet iedereen vecht om zijn verleden op dezelfde wijze. En het is slechts het kenbare verleden dat cultureel doorwerkt op de huidige en komende generaties. Machthebbers hebben dit steeds goed begrepen. Elke aristocratische familie bewaart met zorg het familie-archief. Het is de illustratie van een diep gewortelde behoefte : het eigen verleden kan een wapen zijn in de strijd om bestendiging van macht en aanzien. Het is opvallend dat men in de arbeidersbeweging veel minder aandacht heeft besteed aan het bijhouden van de getuigenissen van het eigen verleden. Vaak moeten we

het onmisbare laboratoriummateriaal om de collectieve ervaring van een beweging kritisch door te lichten. Zo gaan anderen lopen met datgene wat door de arbeidersbeweging veroverd werd.

Om al deze redenen begroet ik met warm entoesiasme deze studie van R. Van Lerberge. Hij heeft weinig, zeer weinig tijd gekregen om dit onderwerp grondig aan te pakken, maar hij is er toch in geslaagd veel nieuw en uiterst belangrijk archiefmateriaal uit het onbekende te halen. Er is een verhaal uit gegroeid dat voor velen interessant en nuttig zal zijn. Het is de aanzet om aan deze tak van de arbeidersbeweging, de mutualiteiten, meer aandacht te gaan besteden in de komende jaren. Zoals bij de aanvang van de georganiseerde arbeidersstrijd, blijft de solidaire zorg om beveiliging tegen ziekte in de meest ruime betekenis van het woord, een akute zorg. Leren hoe er gisteren voor werd gezorgd is een wapen in de strijd, die er nu moet voor geleverd worden.

Herman BALTHAZAR

HOOFDSTUK I : INLEIDING

Het valt ons op dat de eerste generaties van de socialistische beweging veel aandacht hebben besteed aan de eigen historische evolutie. Elk hoogtepunt in de beweging was aanleiding om de reeds afgelegde weg in de verf te zetten. Iedere sekretaris van een vereniging vond ooit eens de tijd om de geschiedenis van zijn eigen organisatie te schrijven. Zo staan een ganse reeks van min of meer verdienstelijke werken en memoires ter onzer beschikking, die allen ook een treffend tijdsdokument zijn. Vaak zijn het de enige werken waarover wij beschikken om de geschiedenis van de arbeidersbeweging te leren kennen.

Daarnaast beschikken we immers wel over een aantal wetenschappelijke studies die ons afgeleverd zijn door de universiteiten. Het is echter ontgoochelend te moeten vaststellen dat de bestudeerde onderwerpen meestal de aanvang van de emancipatiebeweging der arbeiders betreffen. Recentere evoluties zijn nauwelijks bestudeerd. Er is dus minstens een dubbele leemte in de historiografie der arbeidersbeweging. Enerzijds zijn vele werken vrij oud, anderzijds handelen de meeste studies over een oud onderwerp.

Het is evident dat men deze leemtes ook terugvindt in de geschiedschrijving van de Gentse socialistische beweging.

Zo hebben de pioniers van de Vlaamse sociaal-democratie een aantal heel boeiende werkjes afgeleverd. We denken maar aan de boeken en brochures van E. Anseele, Pol Verbauwen, Pol De Witte, E. Peelman, Amnestie, Een Vriend der Waarheid, J. Samijn e.a. die bijna elk onderdeel van de beweging historisch hebben benaderd. Ze zijn informatief heel belangrijk, maar allen ouder dan 50 jaar...

In wetenschappelijke studies, bv. van J. Dhondt, H. Balthazar, D. Deweerdt, D. Devreese e.a. is het ontluiken van de Gentse socialistische beweging ruim aan bod gekomen. Maar tot nu toe was Avanti (1) praktisch de enige auteur die een volledig tijdsbeeld bestudeerde. Wanneer men echter bedenkt dat zijn werk verscheen in 1931, dan kan men zich voorstellen hoe groot in feite de leemte is!

De laatste halve eeuw van de Gentse socialistische arbeidersbeweging is nauwelijks bestudeerd en zit dus nog in een historische mist.

Blijkbaar heeft de huidige generatie van verantwoordelijken deze leemte aangevoeld. Wanneer men in de mutualiteit Bond Moyson het

plan opvatte het 100 jarig bestaan met de nodige luister te vieren, namende huidige federale sekretaris A. Holsbeke, en de voorzitter G. Roels de fundamentele optie ook de nadruk te leggen op een historische bezinning. Zo zetten zij de traditie van de pioniers van de arbeidersbeweging verder, gekoppeld aan de behoefte van kritische zelfkennis. Het werd een uitstekende aanleiding om een nieuwe bijdrage te leveren tot de studie van de Gentse socialistische arbeidersbeweging, maar dan natuurlijk toegespitst op de geschiedenis van Bond Moyson.

Na enig bibliografisch onderzoek bleek dat bijzonder weinig is gewerkt over de geschiedenis der ziekteverzekering. Het is jammer dat de sociale strijd van de arbeiders op het praktische terrein van de sociale verzekeringen zo weinig belangstelling krijgt. Nochtans is de mutualiteitsgeschiedenis een gelijkwaardig studieobject als deze van de syndikale strijd.

We moeten eerlijk bekennen dat wij zelf aanvankelijk vreesden enkel een bijzonder saai resultaat te kunnen afleveren. We dachten geen boeiende historische evolutie aan te treffen in een instelling, die dan toch voornamelijk een administratieve werking heeft.

We hadden ongelijk. In de eerste plaats was er de onverhoopte schat aan bronnenmateriaal. Buiten alle verwachting vonden we nieuw, origineel en kleurrijk dokumentatiemateriaal waardoor zo veel meer schakering en verfijning in het onderzoek mogelijk werd. De enige keerzijde daarvan werd de tijdsnood. Iedere historicus weet dat een gelegenheidsstuk schrijven op bestelling een hachelijke onderneming is. Men krijgt vrij laat de opdracht en het moet klaar zijn wanneer de feestvlaggen worden uitgehangen.

Het werd ons spoedig duidelijk dat we onmogelijk konden komen tot een kritische, streng-wetenschappelijke en uitgebalanceerde studie. Daarom hebben we de voorkeur gegeven aan het benadrukken van het informatieve karakter van deze studie. Ons bezielde voornamelijk de wil een zo nauwkeurig mogelijke evolutie te schetsen van het ziekenfonds Bond Moyson, in de hoop dat deze beschrijving zowel de wereld der historici als der mutualisten nuttig zou kunnen zijn. Laat ons hopen dat nadien verder gewerkt wordt...!

§ 1. DE VOORGESCHIEDENIS

We laten de geschiedenis van Bond Moyson starten in 1857 bij de oprichting van twee belangrijke organisaties van Gentse wevers. Dit is voor ons onderwerp veel meer dan een reeds traditioneel uitgangspunt in de geschiedenis der arbeidersbeweging. Ook vóór 1857 hadden de arbeiders zich georganiseerd om zich te verdedigen tegen sociale ellende. De maatschappijen voor onderlinge bijstand, verderzetting van de ambachtelijke "beurzen", waren primitieve uitdrukkingen van arbeiderssolidariteit. Meestal hadden deze verenigingen een eng mutualistische werking, en namen zij geen deel aan de politieke strijd. Dit mocht ook niet, want van zodra de maatschappijen ook maar een zweem van strijdorganisatie kregen, greep het gerecht in, werd de wet 'Le Chapelier' toegepast, en werden de verantwoordelijken streng bestraft.

Overigens zaten veel van deze maatschappijen in de greep van het paternalisme, uitgeoefend door de overheid (b.v. de wet van 1851), of van de burgerij of van de clerus. Dit paternalisme had als ondergrond de overtuiging dat het proletariaat totaal onkundig was de eigen zaken te beredderen, zodat het voogdijschap daadwerkelijk geïnstitutionaliseerd werd. Zo werden de behoeftige arbeiders des te hechter geketend aan hun eigen uitbuiters...!

Desondanks bleven arbeiders geneigd om hun eigen lot in handen te nemen. Aangezien verenigingen die als doel hadden de arbeidsvoorwaarden te wijzigen niet geduld werden, zochten de arbeiders naar een andere oplossing. De maatschappijen voor onderlinge bijstand die steun verschafften aan noodlijdenden werden wel geduld. Maar noodlijdenden konden werklozen zijn, en werklozen konden stakers zijn... Zo groeiden zogenaamde ziekenbeurzen uit tot verdoken vakbonden, strijdorganisaties. Dergelijke strijdorganisaties noemen wij **weerstandskassen**.

Een mijlpaal in de sociale geschiedenis was de oprichting in 1857 van twee dergelijke weerstandskassen nl. de Broederlijke Maatschappij van Gentsche Wevers en de Maatschappij der Noodlijdende Broeders. Beide verenigingen hadden de hand in een aantal stakingen en fungeerden als stakingskassen (2).

Een lang leven was beide verenigingen niet beschoren. Maar hun bestaan was belangrijk, hoe kort het ook was. Het was een eerste georganiseerde verzetsdaad van het Gentse proletariaat tegen de eigen ellende. De deur was ingetrapt, het proletariaat kon zich sociaal ontvoogden. Het emancipatieproces zou niet zonder moeilijkheden verlopen: talrijke slachtoffers zouden vallen. Maar in 1857 stonden de arbeiders niet meer alleen. Ook in hogere regionen begonnen enkele zeldzame idealisten de ogen te openen voor de onrechtvaardigheden van het economisch systeem. Eén van hen was de burgerszoon EMIEL MOYSON (Gent 1838 - Luik 1868).

Door zijn vriendschap met A. Dufranne kwam deze jongeling in contact met de pas georganiseerde wevers en spinners. Hij woonde de talrijke meetings en vergaderingen bij en richtte zich tot de aanwezigen. Tevens was hij de bezieler van de actie tegen de wet op de samenzweringen (Le Chapelier), die in 1860 door de Gentse arbeiders werd gevoerd. Misschien was dit wel zijn rol in de arbeidersbeweging: hij trad op als **bezieler**. Als intellectueel beschikte hij over de bekwaamheid om met de juiste bewoordingen, in klare en heldere uiteenzettingen de verzuchtingen van de arbeiders te vertolken. Deze arbeiders, die zich pas begonnen te organiseren en zeker nog geen ervaring hadden, vonden in Moyson een baken, een stimulans. Nochtans bevatten noch zijn toespraken, noch zijn geschriften enige positieve doelgerichtheid. Meestal hekelde hij wantoestanden en spoorde hij de arbeiders aan zich te verzetten. Nergens vindt men een mooi omschreven ideaal dat het streefdoel van Emiel Moyson zou geweest zijn. Moyson was geen socialist, hij had nog geen notie van wat het socialisme zou worden. Enkel omschreef hij heel duidelijk wat er verkeerd liep, en meteen omschreef hij hoe het streefdoel niet mocht zijn. In die zin was hij een ware voorloper van het socialisme. Want het socialisme is niet ontsproten uit theoretische geschriften, uit boekdelen vol idealen, maar uit het oorspronkelijk verzet van de arbeiders tegen hun eigen uitbuiting. Dit verzet nam tussen 1850 en 1860 een meer georganiseerde vorm aan,

zodat de conflicten heviger werden. Maar dit verzet was nog primitief, spontaan en ondoordacht. Het basisideaal (het socialisme) was nog niet aanwezig. Daarom keerde men zich tegen duidelijk **zichtbare uitbuitingsfactoren** en niet tegen de dieperliggende oorzaken. Men keerde zich tegen het klerikalisme, tegen de burgerij (die de arbeiders in een andere taal uitbuitte), en tegen de wetgever die elk verzet in de kiem smoorde. In het vroegste werk van E. Moyson vindt men dit vertaald in die vreemde mengeling van democratische verzuchtingen, protest tegen b.v. de wet op de samenzweringen, een vrij radikale vrijzinnigheid, cynisch anti-klerikalisme, en een zweem van flamingantisme. In deze geest spoorde hij de arbeiders aan zich te organiseren, maatschappijen op te richten, en

(...) vereenigingen niet alleen bestaande om het lid, dat ziek valt of zonder werk loopt, steun te bezorgen, maar strevend om den stoffelijken, zedelijken en verstandelijken toestand der zwoegende menigte te verbeteren (...) (3)

Moyson verkondigde deze gedachten met een jeugdig idealisme. Hij was pas rond de twintig toen hij zich tot de arbeiders richtte. Hij hanteerde daarbij een methode die gemakkelijk ingang vond bij de lagere klassen. Niet alleen zijn toespraken maar ook zijn liedjes hadden een groot succes. Deze liedjes konden gezongen worden op de toon van een bekend wijsje. Nu konden in die tijd misschien niet alle arbeiders lezen, maar zingen konden ze wel. Tevens kenmerken zijn liedjes zich door een bijtende spot, graag gehanteerd door de lagere klassen, en een ophitsende vurigheid.

Overigens bracht hij deze liedjes op een provocerende, gedurfde manier aan de man. Zo zou hij het lied "Ten Strijdel!", waarin hij de geestelijken voor schut zette en hen bestempelde als katolieke papen, krochtmannen, vogels der duisternis en aanhangers der verdrukking, als pamflet verspreid hebben op vastenavond 1859, verkleed als dominee! (4).

Maar E. Moyson zou de tol betalen voor zijn stoute taal. Weliswaar heeft hij nooit de gevangensmuren gezien, maar zijn straf was even streng. Het engagement van Emiel bezoedelde de naam van de burgerlijke familie Moyson. Ze liet hem als een steen vallen, zodat hij reeds jong op eigen voeten moest staan en zich niet beroepen kon op zijn afkomst om een waardige job te vinden. Zijn universitaire studies kon hij niet beëindigen. Het leven in Gent werd hem onmogelijk gemaakt zodat hij als

19-jarige jongeman naar Brussel vertrok.

Het was het begin van een onrustig en armoedig leven. Toch bleef hij gedurende de eerste jaren van zijn verblijf in Brussel contact houden met de voorvechters van de Gentse arbeidersbeweging. Herhaaldelijk kwam hij hen met raad en daad steunen. Maar uit het oog... uit het hart: langzaam verwaterde zijn betrokkenheid bij de Gentse arbeidersbeweging. Geleidelijk verzwakte zijn aandacht voor de strijd van de arbeiders. In zijn jeugd was deze strijd hoofdzaak, maar als volwassen man was hij eerst en vooral flamingant. Hij was zelfs bereid om met liberalen en katolieken, die hij vroeger zo had gehekeld, samen te werken in dienst van de Vlaamse Beweging. Maar toen was hij reeds verwijderd van de Gentse arbeiders. Zij hebben hem alleen gekend wanneer hij onbaatzuchtig voor hun eisen opkwam. Het was zijn mooiste levensperiode. Nog lang hebben de arbeiders deze toewijding bewierookt.

Na zijn overlijden (5) werd Emiel Moyson een mythe. Zijn ware levensloop werd aangevuld met allerlei onjuiste gegevens, die enkel beantwoordden aan de geïdealiseerde herinnering van de arbeiders. E. Anseele schreef deze herinnering neer in de roman "Voor het volk geofferd".

Maar in feite was hij meer dan een mythe. Zijn voorbeeld was baanbrekend voor talrijke intellectuelen, die nu openlijk het lot van de arbeiders durfden verdedigen.

Overigens was zijn actie samen met de Gentse wevers tegen de wet op de "samenspanningen" het onderdeel van een algemene agitatie onder de arbeidersbevolking. De overheid voelde zich genooddaakt toch enkele toegevingen te doen. Tenslotte werd Le Chapelier afgeschaft op 8 juni 1867 (6).

Dit is een uiterst belangrijke datum in de geschiedenis van de socialistische mutualistische beweging. De afschaffing van de wet Le Chapelier had tot gevolg dat de weerstandskassen onafhankelijk konden werken, los van de ziekenbeurzen, die vroeger als dekmantel hadden gediend. De arbeidersbeweging kon de strijd specialiseren op dubbel vlak. Enerzijds was het hoogst noodzakelijk de uitbuiting op het werk tegen te gaan en op dit vlak eisen te stellen. De weerstandskassen, de primitieve vakbonden, konden dit realiseren. Maar wat baatte hoger loon als men te ziek was om te werken? Men werd in armoede gestort en men was opnieuw afhankelijk van liefdadigheid. Dus ook op dit ter-

(5) Moyson is gestorven in 1868 op de leeftijd van 30 jaar. Merkwaardig: zijn moeder overleed 9 dagen na zijn

rein moest de arbeider zich ontvoogden en emanciperen. De mutualiteiten waren de geschikte organisaties om dit waar te maken. De absolute voorwaarde was de onafhankelijkheid van de ziekenbeurzen. De maatschappijen voor onderlinge bijstand, die waren opgenomen in het werkingsveld van het sociaal katholicisme, konden geen afdoend antwoord geven op bepaalde maatschappelijke problemen. Althans geen antwoorden die gunstig konden zijn voor de arbeidersklasse. Elke sociale verbetering van de arbeiders tastte immers de macht aan van de hogere klassen. Daarom konden enkel zelfstandige ziekenbeurzen een steun zijn voor de arbeidersbeweging.

Eén initiatief verdient onze volle aandacht :

§ 2. DE STICHTING VAN MOYSON'S VEREENIGING

In "De Werker" van 12 december 1875 publiceerden E. Van De Winckel en Paul Sudan een oproep om een vrijzinnige ziekenbeurs op te richten. Een eerste vergadering ging door in het lokaal 'De Brusselaar' (Salvatorstraat). Acht wevers waren aanwezig : Frans Van Orlez, Jules Stevens, Alfons Drapier, Adolf D'Hondt, Frans Van Guize, Pol De Wachter en de twee initiatiefnemers. Een eerste inleg werd betaald en op voorstel van Frans Van Orlez gaf men aan de nieuwe ziekenbeurs de naam MOYSON'S VEREENIGING. Op de vergadering van veertien dagen later waren een vijftiental personen aanwezig en werden Pol De Wachter als voorzitter en Jules Stevens als schrijver-bode benoemd (7). Op 15 mei 1876 werd een reglement goedgekeurd. Slechts zes artikels zijn ons bekend (8) :

art. I. De ziekenbeurs onder titel van Moyson's Vereeniging, samengesteld uit werklieden, heeft voor doel onderstand aan hare leden te verlenen, die door ziekten in de onmogelijkheid gesteld zijn te werken.

art. II. Om het doel in art. I. vermeld te bereiken, is elk lid verplicht vijftien centiemen wekelijks te betalen dewelke door den bode zullen afgehaald worden ; de inleg kan verminderd of vermeerderd worden.

art. 13. Ieder lid dat na een jaar ingelegd te hebben, door kwetsuren of ziekten aangedaan wordt, zal uit de beurs trekken : gedurende de eerste zes maanden zijner ziekte zeven franks per week, en gedurende de volgende zes maanden, drie franks en half, zonder van zijn wekelijksen inleg ontslagen te zijn, nochtans zal het bestuur, indien de ziekte meer dan zes maanden duurt en dezelfde nog vrij erg

is, trachten de leden te verplichten wekelijks eenen bijleg van vijf centiemen te doen, om den zieken den vollen trok te doen genieten, zonder nadeel aan de beurs toe te kennen.

art. 14. Elk lid dat denkt recht te hebben op den onderstand bij art. 13. vermeld, zal moeten een geschreven bewijs van den geneesheer voor vijf ure's namiddags in het lokaal indienen ; zijnen trok zal beginnen den eersten dag na de dagteekening van het bewijs ; nochtans zal er eene schadeloosstelling van 1 frank gegeven worden wanneer de ziekte langer dan één week duurt.

art. 15. Om de belangen der kas te waarborgen, is er besloten dat ieder lid die een tijd uit de beurs genoten heeft, indien hij het werk herneemt, zoolang zal moeten werken als hij getrokken heeft, om weder als hij zou hervallen van het begin af zijnen vollen trok te kunnen genieten, bijvoorbeeld :

Iemand die zes maanden uit de beurs getrokken heeft, zou, indien hij hervalt, zes maanden moeten inleg hebben om weder dan den vollen trok te genieten ; indien hij voor dien tijd ziek werd, zal men het getrokken geld aftrekken op den jaarlijkschen trok.

Het doel van de Moyson's Vereeniging was in de eerste plaats "onderstand" te verlenen bij ziekte. Dit was mogelijk dankzij het uitbouwen van een systeem van solidariteit waardoor men, door een geringe bijdrage, de grootste ellende in geval van ziekte kon voorkomen.

Dit was het doorsnee profiel van de meeste ziekenbeurzen uit die jaren. Het reglement, voor zover bekend, was heel eenvoudig. Er waren nog geen artikels in opgenomen die uitzonderlijke gevallen konden regelen, zoals bedrog van een bode, van een lid, kaskontrolé... enz. Dit kon men moeilijk verwachten van die ongeschoolde wevers, die een bescheiden organisatorische ervaring hadden opgestoken in de andere arbeidersverenigingen. We ontdekken in het reglement wel een duidelijke wil van die arbeiders om de eigen zaken te beredderen.

Art. 1. bepaalde dat Moyson's Vereeniging een ziekenbeurs was, samengesteld uit werklieden. D.w.z. dat mensen van andere klassen (priesters, burgers...) geen lid konden worden. Voogdij was niet mogelijk. Die beperkte groep van wevers wou zelfstandig zijn. De werking van de andere weversorganisaties had bewezen dat het kon. De arbeidersklasse leerde lopen. De eerste pasjes zonder hulp en op eigen kracht waren prachtig geslaagd. Dit vormde het bewustzijn dat men op eigen benen **kon** lopen.

Anderzijds werd evenmin bepaald welke werklieden lid konden worden.

waren diegenen die het initiatief namen om de solidariteit te verruimen en interprofessioneel toe te passen. Het opsplitsen van de arbeidersklasse in verschillende beroepssectoren, wat een ware arbeidersorganisatie onmogelijk maakte, werd daardoor doorbroken. De klassesolidariteit en de bewustzijnsontplooiing werden in de hand gewerkt. Het feit dat Fr. Van Orlez de naam MOYSON'S Vereeniging voorstelde, was geen toeval. Wij hebben hoger gewezen op de bijzondere rol van Moyson in de arbeidersbeweging. Het initiatief van de wevers beantwoordde aan de strevingen van Moyson. Overigens was Moyson nog steeds zeer geliefd door die groep van wevers. Vandaar de naam Moyson's Vereeniging.

Moyson had niet alleen een lans gebroken voor de onafhankelijke arbeidersstrijd, maar ook voor een vrijzinnige (antiklerikale) strijd! Nu wilden de initiatiefnemers een **vrijzinnige** ziekenbeurs oprichten. Dit beantwoordde aan het diepere verlangen van deze arbeiders om zich te onttrekken aan de vernederende katholieke naastenliefde, die vaak de enige uitkomst was in toestanden van ellende en armoede. Dit verlangen leefde reeds jaren bij een bepaalde categorie van arbeiders. In een artikel "De Weldadigheid" van 1861 (1) werd dit prachtig uitgedrukt (9). Het volgende citaat als illustratie :

(...) Werklieden... er zijn twee middelen om u te helpen : Eerstens de pennink ontleend aan het werk ; Tweedens : het aalmoes.

Hier, het waerme en gevoelige hands uws broeder welke gij nu de hulp nog uwen vriend moogt noemen : daer den stijvigheid van den gever, de vorm, de invloed van zijnen toestand, de voorwaarde der gift, de gekrenkte vrijheid van het huishoudelijk leven, sermoenen en berispingen, zeer dikwijls misplaatst, de vernedering van den mensch, de ontkenning zijner waerde, met een woord verdooving van al de edele gevoelens der ziel die alleen den man in al de edele gevoelens der ziel die alleen den man in al de wisselvalligheden van het leven, kunnen ondersteunen en doen kraveren! (...)

De afkeer voor het **katholieke altruïsme** werd hier duidelijk en oprecht geformuleerd. Daartegenover plaatste de auteur de solidariteit onder de lotgenoten. Wij zouden dit het **egoïstisch altruïsme** noemen. Niemand geeft iets aan een ander, om later, wanneer men in het zelfde geval zou verkeren dezelfde hulp te verkrijgen. Dit doet men dan niet voor God of een andere heilige want :

(...) De pennink van het werk aen de lijdende toegedaen is slechts geleend, morgen zal hij, die heden den hulp heeft genoten, aen een anderen lijder die hulp terug geven... (10)

Dit gevoel van menselijke trots lag aan de basis van de ziekenbeurs de Moyson's Vereeniging. In feite zou dit de grondslag worden van het socialistisch mutualisme.

De oprichting van de Moyson's Vereeniging kunnen we niet beschouwen als het eindpunt, evenmin als het begin van een beweging. Reeds vóór het bestaan van de Vereeniging waren andere ziekenbeurzen actief en ook na de stichting werden andere ziekenbeurzen gevormd.

De meeste hadden, net zoals Moyson's Vereeniging, hun "zetel" in een herberg. Dit was normaal : de meeste vrienden ontmoeten elkaar in de herberg op de hoek. Dit waren de centra van het openbaar leven van die tijd. Zij waren het ontsnappingsoord om te ontvluchten uit de dagelijkse ellende. De jenever was de balsemende drug.

We kunnen ons voorstellen dat de solidariteit aan de toeg ontstond.

Bv. één der vrienden was ziek geworden en in ellende gedompeld ; de andere besloten hem te helpen door een kleine bijdrage...

De herbergier stimuleerde dit omdat hij aldus een vast cliënteel vormde. Hij was tenslotte de enige die over lokalen beschikte om eventueel een vergadering te houden...

Na enkele jaren werd Gent aldus overspannen door een netwerk van ziekenbeurzen.

De meeste hadden leden uit een bepaald gebied van de stad. Ze waren gebonden aan een bepaalde regio.

Vermelden we nog dat er in die tijd nauwelijks een scheiding was tussen de mutualiteiten en de eerste coöperaties, in die zin dat de samenwerkende maatschappijen over een hulpfonds beschikten dat uitkeringen verleende in geval van ziekte. (11)

Niet alle ziekenbeurzen volgden een zelfde mutualistische lijn. Er was geen uniforme werking, en vaak kwamen zij in onderlinge concurrentie. De ene schuwden de politiek, andere lieten zich wettig erkennen, en slechts enkele waren duidelijk socialistisch gekleurd.

Moysons's Vereeniging was een der eerste socialistische ziekenbeurzen. Maar ook "**Broederliefde is Plicht**" heeft zich vrij kort na de stichting socialistisch betoond. In het kader van deze studie is deze ziekenbeurs van minstens even groot belang als de Moyson's Vereeniging. Daarom is het nodig eventjes stil te staan bij de werking van deze beurs om ons een idee te vormen van de werking van dergelijke kleine ziekenbeursjes.

De studie van de verslagen van de bestuursvergaderingen en van de algemene ledenvergaderingen van "**Broederliefde is plicht**" leert ons dat de uitbouw van de organisatie niet van een leien dakje liep.

Er was geen organisatorische handleiding voorhanden, zodat de arbeiders fouten maakten, deze verbeterden, en tenslotte wisten te voorkomen. Men leerde in de praktijk. Het was dan ook normaal dat er jaren nodig waren om de ziekenbeurs een zekere stabiele organisatorische vorm te geven.

De oorzaak van deze onstabilliteit was niet alleen de onwetendheid van de mensen. Een hele reeks van factoren beïnvloedden de continuïteit van de werking. Teveel beschouwen wij een vereniging als een orgaan met een vaste structuur of werking, met een reeks noodzakelijke functies waarvoor de gepaste mensen worden aangezocht. In een moderne bureaucratie is niemand werkelijk onmisbaar. Neemt men die mensen met die bepaalde functie weg dan komt de werking van het geheel niet in het gedrang. Een persoon die verdwijnt kan gemakkelijk vervangen worden door iemand met min of meer dezelfde kwaliteiten. De aard van de functie bepaalt de aard van de bediende die voor dat werk aangenomen wordt. De ervaring heeft geleerd dat een persoon met dergelijke specifieke kwaliteiten geschikt is voor een job van die aard.

Die ervaring hadden de arbeiders van "Broederliefde is plicht" nog niet.

De belangrijke functies werden aanvankelijk uitgevoerd door totaal ongeschikte personen, ofwel werden overbodige functies in leven geroepen. De werking van de eerste jaren is derhalve bijzonder moeilijk. Laten we dit nader bestuderen.

De ziekenbeurs "Broederliefde is Plicht" was, net zoals zoveel andere beursen, opgericht om de leden "aan te helpen" met de kosten van

fabriek Bartsoen 5 ct. per lid voor vier weken als steungeld vroegen werd dit afgewezen daar het "buiten het reglement" was. (12) De ziekenkas was **geen** weerstandskas meer.

Een eerste probleem bij de stichting was : hoe de inkomsten te regelen ? Net zoals in de Moyson's Vereeniging werd het **bodesysteem** ingevoerd. Zo beschikte men inderdaad over geregelde inkomsten, daar een bode op vaste tijdstippen de **bijdrage** kwam opvragen. Doch spoedig waren er talrijke moeilijkheden met de bodes. In de eerste plaats was dit een bijzonder delicaat beroep voor mensen die voortdurend te weinig hadden en in armoede leefden. Herhaaldelijk bedrogen de bodes de vereniging. Ofwel ontvingen ze de bijdrage maar noteerden het niet, ofwel rekenden ze een te hoge boete aan (13)... Het meest frappante verhaal was wel dat de bodes zich schoenen hadden aangeschaft met het opgehaalde geld (14). Dergelijke handelingen verstoorde grondig de harmonische werking van de ziekenbeurs. De leden werden immers tot de orde geroepen om hun lidgeld te betalen, met als gevolg dat zij heftig kwamen protesteren omdat zij het lidgeld wél hadden betaald. Zo kwam het bedrog aan het licht. Het herhaaldelijk voorvallen van dit bedrog schokte onvermijdelijk het vertrouwen in de vereniging, vooral dan van die mensen die met de grootste moeite hun lidgeld konden betalen.

Men was dus verplicht om alle middelen aan te wenden om dit bedrog te voorkomen. In het begin kregen de bodes als bezoldiging 10 % (15) van de opgehaalde som. Dit systeem kon duidelijk het bedrog niet voorkomen. Daarom heeft men geprobeerd hen nauwkeuriger te controleren. De leden kregen een **lidboekje**, waarin de bode met een stempel aanduidde dat hij het lidgeld ontvangen had. De bode werd op zijn beurt verplicht dit in te schrijven in zijn **bodeboek**, dat door de verantwoordelijken van de vereniging gecontroleerd werd. Dit was reeds een beter systeem. Maar geld bleef verleidelijk en bedrog bleef bestaan. Daarom verplichtte men de boden een borggeld te betalen (16).

Waarschijnlijk konden al deze maatregelen de verduisteringen ietwat indijken, doch de verdere geschiedenis zal uitwijzen dat het onmogelijk

(12) Verslagboek "Broederliefde is Plicht", 19 juni 1886.

(13) Voor het boetesysteem : zie verder.

(14) Verslagboek "Broederliefde is Plicht", 2 nov. 1888.

was ze totaal te likwideren. Veel was immers afhankelijk van de persoonlijkheid van de bode zelf.

Een andere moeilijkheid die de continuïteit van de werking ernstig verstoorde was het plots verdwijnen van een bode (17). Een nieuwe bode werd dan opgezocht en diende het werk te hernemen van de verdwenen bode, met alle moeilijkheden van dien. Want meestal had de nieuweling geen enkele ervaring.

Maar het bodesysteem had en heeft nog steeds voordelen. De bode zorgt voor het contact tussen het bestuur van de vereniging en de leden...

De bode leverde zijn inkomsten, de bijdrage der leden, af aan de **ontvanger**, die de boeken controleerde. Deze ontvanger (of boekhouder) had de weinig benijdenswaardige taak de kas bij te houden.

Als gevolg van een diefstal, door een lid, eind 1887 (18), werd besloten regelmatig kaskontrolé te doen. De leden zelf vroegen een degelijke kontrolé zodat regelmatig een kommissie werd samengesteld om de boeken en rekeningen na te zien. (19) Aldus kreeg de ontvanger niet de volle verantwoordelijkheid op de schouders. Diefstal werd verder voorkomen door het kapitaal om te zetten in wissels van de koöperatie Vooruit. Deze werden aanvankelijk bewaard in een houten koffertje (20), gesloten met twee "handsloten"! Na enkele maanden werd er een ijzeren koffertje aangeschaft (21). Hoe een instelling langzaam groeit!

Aangezien de functie van de ontvanger vrij belangrijk was, werd ze toevertrouwd aan een persoon van groot vertrouwen. Pol De Wachter was de eerste ontvanger. We kennen hem als lid van de voorhoede van de socialistische beweging. Hij was medeoprichter en voorzitter geweest van de Moyson's Vereeniging, en werd later voorzitter der Broederlijke Wevers. Na een ruzie trok hij zich terug als ontvanger.

Zijn opvolging schiep een aantal moeilijkheden. Hij werd vervangen door Jan Pancok. Deze begreep niet onmiddellijk de boekhouding van De Wachter, zodat deze, enkele maanden na zijn ontslag opgeroepen werd om de zaken te verduidelijken. De continuïteit werd

opnieuw verstoord want het duurde maanden vooraleer men een nieuw duidelijk kasoverzicht had. Ondanks dit euvel, heeft "Broederlijke is Plicht" zich kunnen verheugen over zeer betrouwbare ontvangers. Zonder hun eerlijk en nauwkeurig werk zou deze ziekenbeurs zeker ten onder zijn gegaan.

Anders was het gesteld met de **verslagschrijvers**. Hun taak was het de vergaderingen, zowel de bestuurs- als de algemene ledenvergaderingen zo goed mogelijk te verslaan. Want op deze vergaderingen werden vaak besluiten genomen die het reglement aanvulden. Aldus werd het verslagboek een soort reglementenboek, dat men kon raadplegen indien nodig. Daarop moest de verslagschrijver kunnen "schoon"-schrijven, en bekwaam zijn om een goede synthese van de vergaderingen te maken. Dit leek nu niet onmiddellijk een probleem. Een grotere moeilijkheid was een verslaggever te vinden die meer dan een aantal maanden deze functie wou uitoefenen. Om de een of andere reden lieten al de verslaggevers het na een korte periode afweten.

Een andere "schrijver" werd ontslagen omdat hij een aantal bladzijden uit het verslagboek had gescheurd (22). Een geldige reden, menen we, want aldus is belangrijke informatie verloren gegaan. Maar anderzijds toont dit voorval met welke lichtzinnigheid deze functie werd waargenomen. Wanneer de verslagschrijver, A. De Wachter, in aug. 1887 zijn ontslag aanbood, stond men opnieuw voor een voldongen feit. Hetzelfde deed zich voor als met de bodes en de ontvangers: plotseling, van vandaag op morgen, gaf de desbetreffende persoon zijn ontslag. Een opvolger bood zich niet onmiddellijk aan, zodat de werking werd verstoord.

A. De Wachter getroostte zich nog de moeite zijn ontslag aan te bieden, maar verschillende schrijvers kwamen gewoon niet meer opdagen.

De opvolger van A. De Wachter, nl. Gilles Schneider, bleek evenwel een persoon te zijn met een grotere verantwoordelijkheidszin. Zijn verslagen zijn uitgebreid en prachtig geschreven. Hij bleef overigens verslaggever tot op het ogenblik dat "Broederlijke is Plicht" werd opgenomen in de Bond Moyson.

(17) Verslagboek "Broederlijke is Plicht", 4 okt. 1888.

(18) Verslagboek "Broederlijke is Plicht", 27 okt. 1887.

(19) Verslagboek "Broederlijke is Plicht", 6 nov. 1887.

Omstreeks dezelfde periode van de ambtsaanvaarding van Schneider werd A. Neefs **voorzitter**. Door zijn toedoen werd de functie van voorzitter heel belangrijk. Neefs werd in feite nooit verkozen als voorzitter. Dit zou immers in strijd zijn geweest met het reglement want op de algemene vergadering van 1 april 1888 besloot men het voorzitterschap af te schaffen en voor elke vergadering een andere voorzitter aan te duiden. De diepere reden van dit besluit lag in de moeilijkheden die men had gekend met de vorige voorzitter Pol Schrans. Eind 1887 kwam hij plotseling niet meer naar de vergaderingen (23). De reden : hij had een dienst te vervullen in het Willemsgenootschap (24). Men zou hem niet onmiddellijk gemist hebben ware het niet dat hij de sleutels en de boeken in zijn bezit had. Deze wou hij niet onmiddellijk inleveren. Opnieuw treft ons het gebrek aan verantwoordelijkheidszin. Opnieuw gaf iemand met een vrij belangrijke functie plotseling zijn ontslag. Het besluit om een wisselende voorzitter aan te duiden voorkwam dit. A. Neefs nam evenwel talrijke initiatieven, deed veel voorstellen, kortom was in feite de meest actieve van het bestuur. Waarschijnlijk werd hij spontaan aanvaard als permanente voorzitter. Hij bleef dit tot wanneer Bond Moyson definitief gesticht werd, en toen werd hij voorzitter van deze Bond.

We constateren dat na enkele jaren werking, de functies in "Broederliefde is Plicht" werden waargenomen door personen met een grotere verantwoordelijkheidszin. Het driemanschap Neefs-Pancock (Pol De Wachter)-Schneider was een team dat "Broederliefde is Plicht" kundig bestuurde.

Intussen waren ook die functies afgeschaft die overbodig bleken te zijn zoals bv. het ondervoorzitterschap.

De vier functies, ontvanger - schrijver - voorzitter - boden, maakten de kruim uit van het bestuur. Ook werden onder de gewone leden herhaaldelijk personen aangeduid die in het bestuur werden opgenomen. Iedereen kon eigenlijk bestuurslid worden, maar niet iedereen wou het blijkbaar. Regelmatig werden de leden op de algemene vergaderingen verzocht deel uit te maken van het bestuur. Het ambt van bestuurslid was in elk geval niet erg aantrekkelijk. Financiële voordelen waren er niet aan verbonden. Op de algemene vergadering van 1 mei 1887 werd een voorstel ingediend om de dienstdoende bestuursleden een

kleine bezoldiging te geven. Dit werd kategoriek afgewezen door de voorzitter en de leden (25). Aanvankelijk vergaderde het bestuur onregelmatig. Wanneer Neefs voorzitter werd, kwam het maandelijks bijeen.

De bestuurszitting nam besluiten omtrent de algemene gang van zaken van de ziekenbeurs. Deze besluiten werden achteraf aan de goedkeuring van de algemene ledenvergadering onderworpen. De leden hadden via deze vergadering een grote inspraak. De algemene ledenvergadering kwam, net zoals de bestuurszitting, maandelijks samen, onder het voorzitterschap van Neefs. Normaal werden de meest diverse onderwerpen besproken. Zo werd het verslag uitgebracht over de werking van de vereniging en de toestand van de kas. Leden werden aangeduid om een kaskontrolé te doen. Fundamentele beslissingen werden ter goedkeuring voorgelegd, zoals de aansluiting bij de socialistische partij, de samenwerking met de andere ziekenbeurzen om te komen tot één Bond... enz... Ook werden alle betwiste gevallen besproken op de algemene vergaderingen. Een betwist geval was bv. bedrog van een lid dat zijn boete niet wou betalen, een lid dat ging werken wanneer hij in "ziekentrok" was enz...

Dit boetesysteem was ingevoerd om de leden te verplichten de vergaderingen bij te wonen. Aanvankelijk werd deze boete op geregelde tijdstippen verdeeld onder de leden. Vanaf 6 mei 1888 niet meer. Dit is wel belangrijk : de vereniging kon haar kapitaal verhogen en reserves aanleggen. De beslissing over de betwiste gevallen was dus afhankelijk van de stemming op de algemene ledenvergadering. De betrokken persoon werd uitgenodigd op de vergadering en ondervraagd door de aanwezigen. Het bestuur stelde de straf voor. De stemming over deze straf was steeds openbaar. Talrijke voorstellen werden gedaan om een geheime stemming te houden, maar steeds werden deze even kordaat afgewezen (26). Nochtans konden de betwistingen heel persoonlijk zijn. Trouwens, het systeem om zieke leden te controleren was ook heel persoonlijk. Men had immers gekonstateerd dat leden de ziekenbeurs bedrogen door bv. ziek te zijn, steungeld te ontvangen, maar toch te gaan werken. Om dit te voorkomen werden de zieke leden verplicht thuis te zijn. Ze kregen wel een aantal wandeluren. Op de alge-

(25) Verslagboek "Broederliefde is Plicht", 1 mei 1887 : dit voorstel werd door een bestuurslid bestreden (...) "die aantoonde dat er door bezoldiging een exploitatie kan gebeuren gelijk het soms gebeurt, hij verklaarde dat het bestuur er tegen is en het niet kan aannemen om reden hetgeen zij doen dat dit voor het nut is der maatschappij".

mene ledenvergaderingen werden leden aangeduid die belast werden met de controle der zieke leden. Dit waren de **"surveillanten"**. Men kon niet weigeren als surveillant te worden aangeduid. Indien men weigerde of niet kon (bv. omdat de werkuren het niet toelieten) dan werd men verplicht een "abonnement" te nemen. In feite was dit een geldelijke boete. De surveillant ging na of de zieke leden thuis waren. Hij gaf hen een briefje als bewijs dat hij zijn controle had uitgevoerd. Het zieke lid gaf later dit briefje af aan de ziekenbeurs als bewijs dat hij was gesurveilleerd. Dusdanig werd ieder lid nauw betrokken bij de organisatie en de werking van de ziekenbeurs. Ieder lid werd op zijn beurt eens verantwoordelijk gesteld voor het bedrog dat de vereniging kon treffen. Die surveillanten waren aanvankelijk onbezoldigd. Later besliste men hen een glas bier te geven als vergoeding. Op 8 jan. 1887 aanvaardde men een surveillant die bezoldigd werd.

Men kan aannemen dat dit controlesysteem heel persoonlijke afmetingen kon aannemen. Het te controleren ledenaantal was immers niet zo groot, iedereen kende waarschijnlijk iedereen. Indien een surveillant bv. een persoonlijke wrok had tegen een ziek lid, dan kon deze alles in het werk stellen om hem te betrappen op een of andere fout... Ook kon men een vriend bevoordelingen. Doch algemeen was de onderlinge controle nauwgezet en degelijk. Zo komt zelfs een verslagschrijver van een andere ziekenbeurs een lid aangeven omdat hij bedrog heeft gepleegd (27).

Als konklusie kunnen we stellen dat de arbeiders zich spontaan heel democratisch hebben georganiseerd. De leden hadden een groot controle- en beslissingsrecht, het bestuur was afhankelijk van de algemene ledenvergadering. Niets gebeurde zonder medeweten van de leden.

Dit veroorzaakte wel een aantal moeilijkheden. Vooral de onverwachte ontslagen van personen met een belangrijke functie in de vereniging hebben de continuïteit van de werking ernstig verstoord. Verantwoordelijkheidszin was aanvankelijk ver te zoeken! Maar ook bij de leden en de boden ontbrak verantwoordelijkheid: bedrog was eigen aan de ziekenbeurs.

Voogdij zou dit alles misschien voorkomen hebben, maar de arbeiders hebben geleerd uit het maken van fouten. Men heeft gepoogd alle misstappen in de toekomst te voorkomen door de juiste maatregelen te nemen. Zo werd een democratisch mutualistisch systeem uitgebouwd

dat na vijf jaar bestaan uitstekend bleek te werken. Dit realiseerden zij **zonder** steun of voogdij van een andere klasse. Ook slaagden zij erin op basis van een primitieve boekhouding, en ondanks een heel beperkte kennis op dit vlak, de ziekenbeurs jarenlang financieel recht te houden. De arbeiders leverden een staaltje van hun macht: volledig autonoom konden zij de eigen zaken beredderen...!

We veronderstellen dat de werking van "Broederliefde is Plicht" min of meer identiek was met deze der andere ziekenbeurzen. Dit was het eerste stadium van de mutualistische beweging, nl. ontstaan en groei van ziekenbeurzen die elk aan een bepaalde streek gebonden waren. Ze hadden meestal een beperkt ledenaantal en verschafften de leden enkel steun bij ziekte. De leden waren gezinshoofden. Vrouwen en kinderen vielen nog steeds buiten de werking der beurzen.

§ 3. VAN VERSNIPPERING TOT SAMENWERKING

Ondertussen was in Brussel het tweede stadium van de beweging gestart nl. dit van de samenwerking en centralisatie.

De drukker Leemans had het initiatief genomen om verschillende ziekenbeurzen te verenigen in één **Fédération libre des Sociétés de Secours mutuels de Bruxelles et Faubourg**. De meeste kleine beurzen beschikten immers over een zeer bescheiden medische dienst. Meestal stond één geneesheer ter beschikking van al de leden. Dit in het beste geval want vele ziekenbeurzen beperkten zich tot steungeld verlenen.

In Brussel stelde zich het bijkomende probleem dat leden die in voorsteden woonden geen gebruik konden maken van de medische dienst van hun ziekenbeurs omdat ze te ver woonden... Om dit probleem op te lossen federeerde men zich zodat geneesheren van de verschillende ziekenbeurzen ter beschikking stonden van alle aangeslotenen (28).

In Gent stond men voor een min of meer identiek probleem. Hier was men nog niet toe aan een medische dienst doch het geslaagde voorbeeld van Brussel werkte inspirerend.

Een eerste initiatief om de ziekenbeurzen te bundelen werd genomen in de rangen van de socialistische partij. Vanaf aug. 1885 zocht men de adressen van alle Gentse ziekenbeurzen. Eenmaal deze verkregen wer-

den de afgevaardigden uitgenodigd op een vergadering met als doel : stichting van een bond der ziekenbeurzen te Gent (29). Een reeks vergaderingen volgde en in febr. 1886 zou de **Bond der Ziekenbeurzen Moyson** gesticht worden (30) ! Meer dan een principiële samenwerking is het niet geworden. We vinden geen enkele aanwijzing dat de Bond ook in werking zou getreden zijn.

Toch werden verder pogingen ondernomen om tot eenheid van organisatie te komen. Ed. Anseele deed op een algemene vergadering van de Moyson's Vereeniging een oproep om samen te werken met de andere ziekenbeurzen (31). Dit viel in goede aarde. De verantwoordelijken van Moyson's Vereeniging namen daarop zelf het initiatief en zochten contact met ideologisch verbonden beurzen. Een kongres werd gepland met het doel een Bond te stichten. De mannen van Moyson's Vereeniging verwezen daarbij naar het voorbeeld van de Brusselse federatie,

(...) "waar de leden voor minderen inleg dan in Gent, een grootere trek bekomen en daarenboven geneesdienst en medicamenten voor vrouw en kinderen" (...32).

Op het stedelijk kongres dat plaats vond eind dec. 1886, waren 23 maatschappijen aanwezig, die 5.435 leden vertegenwoordigden ! Allen waren principieel akkoord doch slechts twaalf verenigingen waren onmiddellijk bereid samen te werken om zo vlug mogelijk de kosteloze geneesdienst te verwezenlijken. Verder werd ook een commissie samengesteld om te onderhandelen met het bestuur van de koöperatie Vooruit om de leden van de Bond goedkopere geneesmiddelen te leveren (33).

De samenwerking werd dus concreet verwezenlijkt in de Bond der Ziekenbeurzen Moyson. De aangesloten ziekenbeurzen bleven evenwel onafhankelijk bestaan. Enkel werd de overeenkomst gesloten een bepaalde bijdrage per lid in de centrale kas te storten, en met deze kas, nieuwe voordelen te financieren. Een eerste realisatie was de gratis "geneesherendienst" voor de hoofdeden (vanaf 18 april 1887) (34). De leden konden op kosten van de bond een doktersbehandeling ondergaan. Deze verwezenlijking had een grote uitstralingskracht zodat er zich regelmatig een nieuwe zieken beurs aansloot. In juli 1887

maakte men plannen om de voordelen verder uit te breiden. Men zou het gezin een gratis doktersbehandeling laten genieten, tegen een geringe bijdrageverhoging (35). Intussen waren de onderhandelingen met de samenwerkende maatschappij Vooruit gunstig verlopen. Vooruit, die begon met het oprichten van Volksapotheken, zou de geneesmiddelen verschaffen aan de leden van de bij de bond aangesloten ziekenbeurzen, en deze zouden een vaste prijs per voorschrift aan Vooruit betalen. De leden zouden aldus kunnen genieten van een "gratis" medicijndienst.

Op 1 januari 1888 was de kosteloze dokter- en medicijndienst ingericht zowel voor hoofdeden als voor gezinsleden (36).

De samenwerking had vruchten afgeworpen. Het stedelijk kongres van 1 nov. 1888 zou dit bevestigen. Vertegenwoordigers van 24 verenigingen waren aanwezig. Er werden voorstellen ingediend om later zieke leden krachtig voedsel te verschaffen, en een pensioenfonds op te richten om oudere leden te ondersteunen (37).

Ondertussen was een sterke beweging uitgegaan van de Moyson's Vereeniging om de samenwerking zo veel mogelijk uit te breiden.

Om nauwer in contact te komen met de werklieden en hen van de voordelen van de ziekenbeurzen te overtuigen, werden er in verscheidene wijken van de stad **gebuurtekringen** opgericht. De leden van deze kringen kregen tegen een geringe bijdrage kosteloze dokter- en medicijndienst en een toelage van 5 fr. in geval van bevalling (38).

Anderzijds hadden verscheidene bestuursleden van de Moyson's Vereeniging zich laten inschrijven in verschillende ziekenbeurzen en propageerden daar de samenwerking. Ook werd op de algemene vergaderingen van ziekenbeurzen propaganda gemaakt voor de Bond (39).

De Moyson's Vereeniging mogen we terecht aanduiden als de krachtbron van de Gentse socialistische beweging. Ze bleef een zuiver socialistische ziekenbeurs. Op alle partijmanifestaties was zij met vlag en leden aanwezig. Men richtte in deze maatschappij spaarfonds op om manifestaties in andere steden te kunnen bijwonen. Men bood speciale voordelen aan partijgenoten (40). Leden die hun ontslag hadden gegeven in de vakverenigingen werden automatisch gebannen uit de

(29) Vooruit, 1885, deel II, 27 nov., p. 3.

(30) Vooruit, 1886, deel I, 11 febr., p. 3.

(31) Vooruit, 1928, deel I, 14 jan., p. 5-6.

(32) Vooruit, 1886, deel II, 12 dec., p. 3.

(36) Vooruit, 1887, 10 dec., p. 1.

(37) Vooruit, 6 nov. 1888, p. 3.

(38) F. DEELMAN: **Beknopte geschiedenis van de Bond Moyson te Gent**. Gent, 1913, p. 5.

Moyson's Vereeniging (41). Het was ook de eerste maatschappij die haar zetel kreeg in het gebouw van de koöp. Vooruit in de Chartreuzenstraat (nu Kartuizerlaan). Dit beantwoordde aan het verlangen van Ed. Anseele om alle ziekenbeurzen uit de herbergen te rukken en onder te brengen in eigen lokalen (42). Dit was slechts mogelijk indien men over eigen lokalen kon beschikken. De ontwikkeling van de koöp. Vooruit was in dit opzicht heel belangrijk.

Het bestaan van de Bond belette evenwel niet dat er nieuwe ziekenbeurzen werden opgericht in herbergen. Meestal sloten deze zich onmiddellijk aan bij de Bond der Ziekenbeurzen Moyson. Dit werd zelfs aangewend als propaganda-element (43). In de bond werkte men enkel samen, meer niet. De verschillende beurzen bleven verder bestaan, hadden een eigen bestuur, bodes, surveillantenz... Er bleef verscheidenheid van bijdrage en vergoedingen bestaan. Dit gaf aanleiding tot overbodige uitgaven. Bv. bepaalde bodes deden min of meer een zelfde ronde als de bode van een andere ziekenbeurs... Daarbij komt nog dat men begon in te zien dat de bestaande ziekenbeurzen geen leden bijwonen, wel dat er nieuwe beurzen werden opgericht (44). Dit was erg nadelig voor de mutualistische beweging: enerzijds werden de lasten van de bestaande ziekenbeurzen verzwaaard door het ouder worden van de leden, anderzijds brachten nieuwe verenigingen nieuwe uitgaven mee.

In 1888 werd eveneens een krachtig offensief ontzet tegen de socialistische beweging in Gent, ook op mutualistisch vlak. Enkele voor-aanstaanden, met aan het hoofd A. Verhaegen, namen het besluit een grote mutualiteit te stichten. Zij richtten een **Comité d'œuvres sociales** op en haalden bij de burgerij de daarvoor nodige 20.000 franken op. De bisschop mgr. Lambrechts schonk zijn volledige medewerking.

De arbeiders werden aangeworven in de dan in de stad bestaande kringen en patronaten. Zo kwam in 1888 de mutualiteit **VREDE** tot stand (45). Dit ging gepaard met een reeks artikelen in de katholieke pers die Bond Moyson in een slecht daglicht stelden.

De ongebreidelde vooruitgang van de eerste dagen kwam aldus in het gedrang. Het waren de mannen van de Moyson's Vereeniging die konsekvent handelden door voor het eerst het probleem van de totale

samensmelting van de onafhankelijke ziekenbeurzen ten berde te brengen als antwoord op deze nieuwe dreiging.

Twee ziekenbeurzen werden bereid gevonden om samen te smelten met Moyson's Vereeniging. De ziekenbeurs der Katoenbewerkeren had immers dezelfde plannen en ook in "Broederliefde is Plicht" toonden Neefs en Pancok zich voorstanders van de vernieuwing. (46)

Een nieuw kongres werd georganiseerd op 30 mei 1889 met als centraal thema: de totale vereniging van alle ziekenbeurzen in één sterke Bond Moyson.

Waarschijnlijk ondervond men tegenkantingen, maar in elk geval zou de vernieuwde Bond van start gaan op **1 sept. 1889** (47). Intussen zou men in de afzonderlijke beurzen propaganda maken voor de eenmaking. Dit centralisatieproces verliep met veel moeilijkheden. Eerst en vooral betekende de eenmaking het einde van het zelfstandig bestaan van de afzonderlijke ziekenbeurzen. Dit wilde zeggen dat men afstand deed van eigendom en kapitaal t.v.v. de Bond. Dit verwekte veel ongenoegen.

Anderzijds zou de ganse werking, het bestuur... enz. gecentraliseerd worden in het lokaal van de koöp. Vooruit. De herbergiers verloren hun belangrijk geworden cliënteel. Zij verzetten zich met alle macht. Er ging een grote invloed van hen uit aangezien zij, als lokaalhouders, ook in het bestuur zetelden. Vaak kwam het tot een splitsing van de ziekenbeurs. De enen wilden zich aansluiten, de anderen weigerden. In "Broederliefde" kwam het tot een konflikt dat juridisch diende te worden opgelost. Deze ziekenbeurs was n.a.v. de samensmelting gesplitst. De betwisting ontstond wanneer de vertegenwoordigers van het gedeelte dat zich bij de Bond had aangesloten de geldkoffer kwamen halen. De cafébaas, de voorzitter van het andere gedeelte, weigerde evenwel de koffer te geven. Het kwam tot een hoogoplopende ruzie zodat de politie werd geroepen. De zaak zou beslecht worden voor het gerecht. (48)

De samensmelting betekende eveneens dat men een gelijkschakeling van bijdragen en vergoedingen zou doorvoeren. De leden begrepen dit niet steeds: b.v. een lid van "Broederliefde is Plicht" merkte op dat hij in de Bond 17,5 fr. steungeld zou ontvangen i.p.v. 20 fr. in "Broeder-

(41) Vooruit, 3 nov. 1887, p. 3.

(42) Documenten van en over E. Anseele, 1856-1938, in: Gerninal, juni 45, p. 36.

(43) bv. advertenties van "Broederbond" en "Broederliefde is Plicht", in Vooruit, 24 jan. 1888, p. 4; 5 juli 1888, p. 4.

(46) Verslaatboek "Broederliefde is Plicht", 28 febr. 1889.

liefde is Plicht". Weliswaar werd de bijdrage in evenredigheid gebracht, doch dit begreep hij niet onmiddellijk. Zo kwam het tot misverstanden. Er waren dan ook 15 stemmen tegen de samensmelting en 73 voor. (49) Ook in andere ziekenbeurzen was de uitslag van de stemming niet altijd positief. Bv. in de "Bannelingen en Opkomelingen": slechts een meerderheid van 16 stemmen vóór de samensmelting.

De meeste weerstand kwam tegen art. 6 van het reglement van de hernieuwde Bond. Dit verplichtte de leden zich aan te sluiten bij een der (socialistische) samenwerkende maatschappijen die zich hadden aangesloten bij de Bond. Zo ontving men dubbel lidgeld: enerzijds betaalden de leden rechtstreeks aan de Bond en anderzijds betaalden de koöperaties voor hun leden aan de Bond. Men verplichtte dus de leden zich aan te sluiten bij koöperaties. Vele ziekenbeurzen stelden wel de voordelen van de vroegere Bond der Ziekenbeurzen Moyson op prijs, maar niet de politieke konsekwenties van de vernieuwde Bond. Dit werd nog op de spits gedreven wanneer de vernieuwde Bond zich aansloot bij de socialistische partij (50). Enkele ziekenbeurzen wensten hun neutraliteit te behouden en keerden zich af van de bond. Bv. "Duijke" weigerde met 69 tegen 20 zich aan te sluiten (51). Ook "Troost der Noodlijdenden" nam een zelfde houding aan. Van haar kant was het bestuur van de Bond weinig toegevensgezind. Een bestuurslid werd niet toegelaten op een vergadering van de "Steen- en Marmerbewerkers" om de samensmelting te bepleiten. In een brief lieten zij weten dat zij wel van de voordelen van hereniging wensten te genieten, maar dat zij niet aan politiek wensten te doen. De maatschappij werd radikaal gebannen uit de Bond (52).

Wel heeft het bestuur zich na verloop van tijd gematigd betreffende de toepassing van art. 6. Want op 23 juli 1889 besloten ze het enkel als principieel te stellen, maar niet als absolute voorwaarde (53).

Het protest tegen de politieke lijn van de Bond vond ook zijn uitdrukking in de pamfletten die in de stad werden verspreid. Men riep de werklieden op deel uit te maken van kleine ziekenbeurzen omdat er in vele maatschappijen onenigheid bestond wegens politieke kwesties (54).

Ondanks alle tegenkantingen groeide bij het bestuur van de Bond het

ongeduld om van start te gaan. Van Beveren maande hen aan te beginnen:

(...) met de maatschappijen die tot den strijd zijn bereid, en ons niet te bekommeren om de onwilligen, die zullen de gevolgen hunner domheid dragen (...) (55)

Men zou beginnen met zes verenigingen (56). Peelman schrijft dat 19 beurzen zich onmiddellijk aansloten (57). We kunnen dit moeilijk aanmerken. We veronderstellen dat zes verenigingen zich effectief hadden aangesloten en dat de overige enkel principieel hadden toegezegd. (58)

Ook de maatschappijen die zich hadden onthouden, bleven bij de Bond aangesloten, maar dan in het geheim om de hervorming niet te benadelen (59). De samensmelting was gebeurd op voorwaarde dat de maatschappijen zich met hun kapitaal konden terugtrekken na een jaar werking van de Bond, indien deze aan de opgenomen verplichtingen niet kon voldoen. Zo werd een kapitaal verzameld van 24.598,27 fr. (60)

De Bond der Ziekenbeurzen Moyson werd dus de Bond Moyson, die op **1 sept. 1889 van start ging.**

Nog maar pas enkele maanden gesticht werd de Bond in zijn verder bestaan bedreigd door een nieuwe hindernis. In het Oosten van Europa brak een influenza-epidemie uit. Geleidelijk werd gans Europa besmet door dit soort van "Russische" griep. Met enige schrik in het hart werden de eerste gevallen van influenza-besmetting in de kranten gemeld. Na enkele dagen woedde de influenza met volle kracht in de arbeiderswijken. Dit waren uitgesproken haarden van ziekten en epidemieën. De meeste leden van de bond, nl. arbeiders, woonden in dergelijke wijken zodat men veel zieken te ondersteunen kreeg. De financiële toestand was evenwel niet van die aard dat men een epidemie kon trotseren. Over het reservekapitaal kon men niet beschikken, enkel de lopende inkomsten stonden ter beschikking. De uitgaven t.g.v. een epidemie waren hoger dan de inkomsten zodat de Bond in financiële moeilijkheden kwam te zitten. Eind 1889 werd dan ook strenger opge-

(49) Verslagboek "Broederliefde is Plicht", 7 juli 1889.

(50) Vooruit, 20 sept. 1889.

(51) Verslagboek Bond Moyson, 31 dec. 1889.

(52) Verslagboek Bond Moyson, 6 aug. 1889.

(55) Verslagboek Bond Moyson, 23 juli 1889.

(56) Dit waren: de Moysons, "Broederliefde is Plicht", "Klaarziende Werklieden", "Vrijheid door Broederschap", "Eendracht recht voor Allen", de "Broederbond".

(57) PEELMAN: o.c., p. 7.

(58) Het bronnenmateriaal is verschrikkelijk onduidelijk over de start van de Bond Moyson. De verschillende bronnen spreken elkaar tegen op verschillende vlakken. Na toepassing van alle historische kritiek beperken we ons nog steeds tot veronderstellingen.

treden tegen alle mogelijke inbreuken op het reglement (61). De surveillant deed heel nauwkeurig zijn werk. Dit veranderde weinig aan de toestand. De Bond zag zich verplicht de influenzalijders niet langer te ondersteunen. Dit besluit verwekte opschudding. De katholieke krant "De Gentenaar" maakte handig gebruik van dit besluit om de Bond te bekladden. (62) Ook werd in Gent een strooibriefje verspreid waarin dit besluit werd aangeklaagd (63). Men antwoordde op deze aantijgingen door te verwijzen naar het kapitaal van 25.000 fr. van de Bond, dat de Vooruit in bezit had (64). Dit was inderdaad zo : de voorwaardelijke kas was niet leeg. Doch de Bond mocht dit geld niet aanraken ! Pas na een jaar werking kon men erover beschikken, **indien** de Bond aan de verplichtingen voldeed. Nu zag het er naar uit dat de Bond ter ziele ging : men kon de influenzalijders niet meer ondersteunen, men kon de verplichtingen niet nakomen ! Maar ook andere ziekenbeurzen kregen het heel moeilijk : verscheidene die zich niet hadden aangeloten bij de bond gingen ten gronde, andere krompen het steungeld gevoelig in. (65) Men werd indirect voor de keuze gesteld : ofwel zou men de bond laten beschikken over het reservekapitaal, ofwel zou men elk afzonderlijk verder werken, met alle mogelijke nadelige gevolgen...

Op 3 maart 1890 werd een algemene vergadering belegd voor alle hoofdleden van de bij de Bond aangesloten verenigingen. Er werd besloten dat het kapitaal ter beschikking werd gesteld van de Bond zodat alle ziekenbeurzen zich verenigden in één organisatie : **BOND MOYSON**. De stemming was geheim : 1900 voor, 40 neen en 3 ongeldig (66) De Bond was definitief gesticht !

HOOFDSTUK II DE WEG NAAR DE ZELFSTANDIGHEID (1890-1910)

Door het aanwenden van dit kapitaal was de samensmelting voltooid. Ook organisatorisch werd de Bond Moyson bepaald door de structuur van de vroegere kleinere ziekenbeursjes. In feite vertoonde de organisatie weinig verschillen met deze van "Broederliefde is Plicht".

Het bodesysteem werd overgenomen. Er werd een bestuur aangesteld, vrij verkozen en omvangrijk. De leden hadden een ruime inspraak en controleerden de beslissingen van het bestuur op de algemene vergaderingen. Het bijwonen ervan bleef verplicht, op straf van boete. Het surveillantensysteem werd uitgebreid door het aanduiden van meer onbezoldigde surveillanten, en het aanstellen van meer bezoldigde. Kortom de werking van de Bond ging volledig terug op de traditie van die kleine onafhankelijke ziekenbeurzen.

Toch zette zich een eigen beweging in gang. Door de centralisatie in één grote bond werden de mogelijkheden tot uitbreiding groter. Het reservekapitaal werd groter. In 1890 kon dit vrij worden aangewend door het bestuur van de Bond. De evolutie van de daaropvolgende jaren vertoont één groot kenmerk : de voordelen werden steeds uitgebreid. Zodat we kunnen stellen dat op het einde van de 19de eeuw een gedeelte van het Gentse proletariaat zich met een beschermende gordel had omringd, steunend op onderlinge solidariteit. Men was, als lid van Bond Moyson, gedekt tegen die risico's die het gezin in benarde omstandigheden konden brengen.

Deze evolutie was slechts mogelijk als de Bond werd geschraagd door een gezonde financiële toestand. Dit was werkelijk **DE** absolute voorwaarde voor het bestaan en de werking van een ziekenbond : de boekhouding diende perfect te kloppen. Om dus de evolutie van de Bond te **begrijpen**, moet men de boekhouding onder de loep nemen.

Een ziekenbeurs kon slechts bestaan wanneer de inkomsten evenredig waren aan de uitgaven. Nu waren deze inkomsten volledig afkomstig uit de bijdragen der leden. De uitgaven waren vnl. de voordelen die aan de leden werden toegekend. Juist die balans, nl. inkomsten - uitgaven, of beter : bijdragen - voordelen, moest voortdurend in evenwicht

(61) zie bijlage : sancties tegen leden in 1889.

(62) Vooruit, 1890, 14 jan., p. 3.

(63) Vooruit, 1890, 27 jan., p. 3.

(64) Vooruit, 1890, 15 jan., p. 3.

In feite was dit niet mogelijk. Onvoorziene voorvallen konden het evenwicht verstoren. Om dit te ondervangen werd een reserve aangelegd, die men kon aanspreken in benarde toestanden. In elk geval : indien men het evenwicht min of meer kon behouden, dan had de ziekenbeurs een werking. Een bepaalde evolutie zat er dus in principe niet in. Het bestuur had enkel die maatregelen te nemen die het evenwicht waarborgden. Normaal kon er dus niets veranderen aan de werking van de ziekenbeurs. Enkel kon het ledenaantal stijgen of dalen, maar dan stegen of daalden de inkomsten en uitgaven, en zo ook de reserves. Dus er veranderde weinig.

Toch is de Bond vrij snel veranderd. Men is niet blijven stilstaan bij de werking van 1890. De voordelen werden alsmaar uitgebreid.

In 1890 werd een **invalidenfonds** opgericht, in 1895 een **levensverzekering**, in 1898 werd een eerste **operatiekamer** ingericht en in 1904 werd een eerste kliniek gebouwd.

Het is duidelijk dat men had ingegrepen in het boekhoudkundig evenwicht. Deze ingrepen konden heel verschillend zijn : een hele reeks factoren had een direkte of indirecte invloed. Om de evolutie van de Bond te kunnen begrijpen moeten we eerst die factoren kennen, en ten tweede moeten we de overeenstemmende houding van het bestuur beschouwen. Het bestuur heeft normaliter geschermd om het evenwicht te behouden. Maar door bepaalde maatregelen werd het evenwicht verstoord, zodat een nieuwe ingreep nodig was...

In feite kunnen we dit vergelijken met een schip dat met een duidelijke koers voorwaarts vaart. Om te kunnen weerstaan aan de druk van het omringende water moet de romp voldoende stevig zijn. Hoe meer tussenschotten hoe sterker de romp. Normaal vaart het schip stabiel, maar stormen, rukwinden, vloedgolven... enz. kunnen het evenwicht verstoren en het schip doen kapseizen. Om dit te trotseren moet de kapitein, de stuurman de gepaste maatregelen op het juiste moment nemen. Maar soms wordt men gedwongen een andere koers te varen om gevaarlijke klippen te vermijden. Om de vaarroute van het schip te begrijpen moet men al die factoren kennen die invloed hebben uitgeoefend op de koers, en tevens de maatregelen beschouwen die de bestuurders van het schip hebben genomen.

§ 1 ZIEKTEN

De mens is zeer gevoelig voor ziekte. De wet van de sterkste heeft eeuwenlang de mensheid getrotseerd. De levenskansen van de zwakkeren zijn steeds heel beperkt geweest. In een welvaartsstaat als de onze zijn de sociale gevolgen ietwat ingedijkt, doch ziekte zelf is niet gelijkwaardig. Integendeel, nieuwe ziekten treffen de mensen... Op het einde van de 19de eeuw, begin 20ste eeuw was ziekte een meer sociaal gebonden verschijnsel. Veel hing immers af van de weerstand die men kon bieden aan virussen, infecties, bacteriën enz... Nu was de arbeidersbevolking veel gevoeliger voor ziekte dan de hogere klassen. Meestal was het proletariaat fysisch zwakker dan bv. de burgerij. Dit had o.a. te maken met de dagelijkse levensomstandigheden van de werkende bevolking.

A. Op het werk

De toestanden waarin de arbeiders werkten waren vaak mensonteerend. Gedurende 10 à 14 u. daags was men verplicht te leven in dergelijke omstandigheden. De lange werkdagen eisten veel lichaamskracht en energie. Aangezien de lonen op een minimum werden gehouden, konden de arbeiders onmogelijk degelijk gevoed zijn. De arbeiders waren dan ook voortdurend fysisch zwak. Tijd om te rekerereren was er niet ; betaald verlof bestond niet. Enkel de zondag was een vrije dag, die meestal werd opgeofferd aan de jenever.

Het loon was evenmin toereikend om zich degelijke kledij aan te schaffen. Ook de hygiëne liet in dit verband te wensen over... De aangewende produktiemiddelen waren niet afgestemd op de bedieners, zodat arbeidsongevallen, met als gevolg invaliditeit, vaak voorkwamen onder de arbeiders.

B. Thuis

Slechts een beperkt aantal uren bracht men thuis door. Ook hier waren de levensomstandigheden allesbehalve. De huizen zelf waren gebouwd op de meest renderende en de meest goedkope manier. Het aangewende bouw materiaal was slecht en de huizen waren nauwe-

op zo'n beperkt mogelijke oppervlakte te bouwen. Dit zijn de twee voornaamste kenmerken van de "beluiken" waarvan de beste nog steeds bestaan.

De hygiënische accommodatie liet in de arbeiderswijken meestal te wensen over, of soms was deze helemaal niet aanwezig. Een te gering aantal toiletten voor een ganse leefgemeenschap..., een open afvoergeul in het midden van de straat...

Door de opeenstapeling van de woningen was er gebrek aan lucht en licht...

Met grote gezinnen hokte men soms samen in huizen met twee of drie kleine kamertjes... Meestal waren de beluiken overbevolkt...

In deze omstandigheden moest de arbeider rekupereren van zijn uitputtende dagtaak, werden de kinderen groot gebracht, leefde de huisvrouw dag aan dag...

Kortom 24 uur op 24 uur leefde men in toestanden die allesbehalve gezond waren. Ziekte was dan ook eigen aan een fysisch zwakke arbeidersbevolking.

Vooraf twee kwalen teisterden de arbeidersbevolking

1. tering en longtuberculose

Deze ziekte was erg gevreesd onder de armere bevolking; ze stond bekend als "bloedspuwen". De medische wetenschap kon toen nog geen adequaat antwoord bieden zodat t.b.c. een "ongeneeslijke ziekte" werd genoemd.

Gezien de ongeneeslijkheid kon men onmogelijk in ziekentrok komen met t.b.c. Men mocht zelfs niet ingeschreven worden als lid van de ziekenbeurs Bond Moyson.

Financieel was het immers onmogelijk om alle t.b.c. gevallen te ondersteunen.

2. Reuma was die andere pijnlijke kwaal die zoveel mensen kwelde. Door de barre levensomstandigheden werd reuma immers in de hand gewerkt, zodat het een veel verspreide kwaal was. Ook daar had de wetenschap nog geen antwoord op. Met deze ziekte kon men evenmin lid worden van Bond Moyson. Later heeft men dit gematigd en heeft men gesteld dat men wel steungeld kon ontvangen gedurende een

Tegenover deze ziekten stond de Bond machteloos. Toch heeft men gepoogd om b.v. tegen reuma iets te ondernemen. Eind 1891, begin 1892 liep er in Gent een duister figuur rond die zich Sequah noemde (1). Hij zou een wonderdokter geweest zijn. Hij was vooral gespecialiseerd in de behandeling van reumalijders. Deze man maakte een geweldige indruk op de massa. Hij ging eerder als showman dan als dokter te werk. Uit de omstaanders liet hij een aantal reumalijders op een podium strompelen. Met zijn wonderzalf bestreek hij de gewrichten; de patiënten waren ogenblikkelijk genezen. Na een paar dagen werken in het Gentse werd hij werkelijk een volksheld. Hij gaf zelfs een vertoning in het lokaal van Vooruit. Daar behandelde hij een totaal gebrekkige reumalijder, die hij na genezing enkele danspasje deed uitvoeren. Men geloofde onmiddellijk in de wonderen van Sequah. Maar de populariteit van Sequah werd de dokters op de duur toch wat te bar zodat ze de geheimzinnige zalf lieten analyseren. Het voornaamste ingrediënt bleek lijnolie te zijn, en verder was er geen enkel produkt in aanwezig dat op enige wijze genezend kon zijn.

Sequah werd de stad uitgewezen. Het bedrog was, hoe dan ook, prachtig geësceneerd. Honderden liepen in de val, zelfs het bestuur van Bond Moyson. Tot tweemaal toe heeft men overwogen om Sequah bij de Bond te betrekken, als specialist die de reumalijders zou behandelen. Men wou dus wel iets doen voor de reumalijders, de goede intentie was aanwezig, maar dit boerebedrog was nu werkelijk niet de oplossing. Het illustreert enkel de simpele, eenvoudige maar eerlijke redenering van het bestuur.

Ernstiger waren de verzoekschriften die men op voorstel van bestuurslid Pancok opstelde om iets te veranderen aan de ongezonde woonomstandigheden (2) of de protestbrieven die men richtte aan het gemeentebestuur (3).

Het is steeds diezelfde Pancok geweest die de aandacht van het bestuur op de ongezonde levensomstandigheden heeft gevestigd. Pancok heeft evenwel geen gehoor gevonden bij het bestuur zelf zodat men in die zin niet preventief heeft gewerkt.

Evenmin kon de Bond iets veranderen aan de erbarmelijke en gevaarlijke werkomstandigheden. Pas wanneer de macht van de syndikaten en van de socialistische partij voldoende groot was, kon men sociale

(1) In het dagblad Vooruit werd het optreden van Sequah nauwkeurig gevolgd.

(2) Verleegboek Bond Moyson, 27 en 28, 1893.

wetten en vérstreckende eisen stellen die iets fundamenteel veranderden.

De Bond kon wel de nadelige gevolgen ondervangen. De voornameste gevolgen van de gevaarlijke werktoestanden waren wellicht de talrijke arbeidsongevallen, met blijvende invaliditeit als gevolg. Voor een gezin was de verminking van de kostwinner een ramp. Hij was economisch totaal onproductief, dus niet rendabel, dus waardeloos. Hij werd aan zijn lot overgelaten, evenals zijn familie. Daarbij komt dat in de 19de eeuw de getroffen arbeider zijn persoonlijke onschuld en de direkte schuld van zijn patroon moest bewijzen om een kleine schadevergoeding te genieten. Meestal was dit onmogelijk zodat een arbeidsongeval niet alleen fysische maar ook materiële ellende meebracht. Daarom werd op voorstel van A. Neefs in 1890 een invaliditeitsfonds opgericht dat in 1896 in werking zou treden. Het had als doel de invaliden geldelijke steun te verlenen (4). Het zou gefinancierd worden met de intresten van het geplaatste kapitaal en met boetes (5). In feite kwam dit fonds heel moeizaam van de grond. Enkele maanden voor men met de werking zou starten, had men nog steeds geen voldoende kapitaal verzameld. Daardoor heeft het invaliditeitsfonds niet volledig beantwoord aan de oorspronkelijke bedoeling, nl. zieken die "onderstand" uit het ziekenfonds hadden genoten en niet meer bekwaam waren te werken voor de rest van hun leven een financiële steun van 50 ct daags te geven (6). Het aantal ondersteunde invaliden werd spoedig beperkt, wegens gebrek aan kapitaal. De financiële last was immers voor de Bond heel zwaar. In dit opzicht was de wet van 24 december 1903 bijzonder welkom. Door deze wet op de arbeidsongevallen werd de arbeider van de verplichting ontslagen om zijn persoonlijke onschuld te bewijzen. Hij zou **in elk geval** vergoed worden voor 50 %, daar bij voorbaat aangenomen werd dat de oorzaak van het werkongeval voor 50 % aan de patroon te wijten was. Bij dodelijke werkongevallen zou de familie een "levensrente" ontvangen, waarvan het bedrag 30 % van het jaarloon van de overledene zou bedragen. Ook bij volledige werkonbekwaamheid zou de arbeider een "levensrente" genieten. Al deze risico's vielen ten laste van de patroon (7). Deze wet was niet alleen heilzaam voor de werknemers, maar eveneens voor de Bond Moyson die daardoor het invaliditeitsfonds aanzienlijk minder belast zag.

3. Epidemieën

Vóór 1875 eisten de noodlottige epidemieën (tyfus, cholera) heel wat slachtoffers onder de arbeidersbevolking. De tyfus- en pokkenepidemie van 1871 doodde 4.614 mensen of 3,740 % van de Gentse bevolking.

Ook de cholera werd erg gevreesd. Na 1875 kwamen deze epidemieën niet meer in dezelfde dodelijke omvang voor. Wel was de bevolking nog zeer gevoelig voor mazelen, pokken, en dan vooral griep. Die eisten eveneens doden, doch niet zoveel als tyfus of cholera. Toch waren ze van die aard om gezinnen in tijdelijke ellende te storten. Het lidmaatschap van een ziekenbeurs, bv. Bond Moyson, kon dit natuurlijk ondervangen.

Nu heeft een epidemie dit kenmerk dat plotseling hele massa's besmet worden. Toen gebeurde die besmetting nog veel vlugger dan nu wegens de gebrekkige woon- en levensomstandigheden. Voor een ziekenbeurs betekende dit dat men voldoende reserve nodig had om de leden gedurende de epidemieweken te ondersteunen. De lopende inkomsten waren absoluut onvoldoende. De influenza-epidemie van de winter 1889-1890 verplichtte de aangesloten ziekenbeurzen hun reserves ter beschikking te stellen (zie hoger).

Gedurende een korte periode was de financiële toestand van de Bond aldus vrij stabiel. Doch in het najaar van 1891 dreigde opnieuw het gevaar van een epidemie, nu van kroep en pokken. Men voerde een gekoördineerde actie om de bevolking voor te lichten over eventueel te nemen preventieve maatregelen. Zo werd o.a. een voorlichtingsbrief verspreid (8), meetings werden gehouden... Pas was deze epidemie uitgewoed of een nieuwe influenza-epidemie besmette de Gentse bevolking. De kas van Bond Moyson was voldoende gespijst zodat men de influenzalijders verder kon ondersteunen, maar de kas onderging wel een ernstige aderlating.

De voorhanden zijnde reserves werden uitgeput, de balans werd ernstig uit haar evenwicht gebracht. Deze moeilijkheden waren ernstiger dan aanvankelijk gedacht, en in 1894 vreesde men een ogenblik aan de verplichtingen tegenover de leden niet meer te kunnen voldoen zodat men het steungeld in geval van ziekte of ongeval zou moeten

(4) Verslagboek Bond Moyson, 22 juli 1890.

(5) Verslagboek Bond Moyson, 42 aug. 1890.

§ 2. DE LEDEN

De werking van de kleinere ziekenbeursjes had het bewijs geleverd dat een beperkt ledenaantal de activiteiten niet bevorderde. Integendeel. Men deed dus allerlei pogingen om dit aantal zoveel mogelijk uit te breiden. In dagblad Vooruit verschenen dan ook talrijke advertenties van verschillende ziekenbeurzen. Ook Bond Moyson trachtte voortdurend dit ledenaantal uit te breiden. Meer leden betekenden in elk geval grotere inkomsten. Weliswaar beantwoordden daaraan grotere lasten, maar het reservekapitaal werd dan toch groter. De omvang van dit reservekapitaal bepaalde in grote mate de aard van de initiatieven die men kon nemen. Daarom deed men alles om nieuwe leden aan te trekken. Doch dit ging niet zo gemakkelijk.

I. Bond Moyson had zich vrij vroeg aangesloten bij de B.W.P. (zie hoger). Het politiek engagement werd onmiddellijk duidelijk, Bond Moyson werd bekend als een 'rooie' ziekenbeurs. Dit bezorgde bepaalde leden heel wat moeilijkheden op hun werk. Sommige werkgevers verboden namelijk het lidmaatschap van een socialistische organisatie. Dit was bv. het geval in de werkhuizen van Jozef De Hemptinne (12). Men was dan ook verplicht tot zeker in 1891 geheime leden te aanvaarden (13). In 1894 wou men de bodes petten aanschaffen, waarop duidelijk Bond Moyson zou te lezen zijn. Daar werd echter van afgezien, aangezien dit moeilijkheden ging opleveren voor de mensen die aan de Reep woonden, want het zou dan duidelijk blijken dat ze lid waren van een socialistische organisatie (14).

Een vrouw kwam in moeilijkheden omdat zij steungeld ontving van de Bond. Zij vreesde voor sancties tegen haar zusters die in het zelfde bedrijf werkten (15). Corijn, een spreker-propagandist van de Bond, was verplicht zich terug te trekken omdat hij vreesde te worden gebroodroofd (16).

We kunnen zonder discussie stellen dat het rode embleem van de Bond ergens de ongebreidelde uitbreiding van het ledenaantal beperkt heeft.

Hoger hebben we vermeld dat de aansluiting bij een samenwerkende

maatschappij als principe verplicht werd gesteld om lid te worden van de Bond. Ook deze maatregel werkte beperkend. Toch was het reeds een duidelijke matiging t.o.v. de oorspronkelijke verplichting. Men heeft het principe nooit streng toegepast; wel betekende het dat men geen lid mocht zijn van een kristelijke koöperatie zoals bv. Volksbelang. Ook dit standpunt heeft men gematigd door in aug. 1890 het voorstel Blanchard aan te nemen waardoor men niet langer verplicht werd lid te zijn van een samenwerkende maatschappij, en men zelfs lid mocht zijn van bv. Volksbelang.

Ook werden in '89 leden geschrapd omdat ze hun vakvereniging hadden verlaten. Deze sanctie was in 1900 totaal verdwenen, met talrijke protesten van de syndikaten als gevolg.

Maar door deze beide maatregelen verruimde het bestuur in elk geval het potentieel ledenaantal.

II. Net zoals die vroegere ziekenbeursjes was de Bond Moyson gebonden aan een bepaalde regio. Men was als het ware opgesloten in een bepaalde streek. Men was verplicht de werking te beperken binnen bepaalde geografische grenzen.

Het probleem was het volgende. Elke afstand werd te voet overbrugd. Enkel de dokters gebruikten de koets, maar zowel surveillanten als bodes deden hun werk te voet. Daarom werd de stad opgesplitst in een aantal wijken die verdeeld werden onder de aangestelden. In deze wijken woonden de leden tamelijk gekoncentreerd zodat de bodes en surveillanten niet te veel tijd verloren door wandelen. Hierin lag precies de geslotenheid van het systeem. Men kon zich onmogelijk uitbreiden tot buiten de grenzen van de wijken. Dit zou dan betekenen dat men meer tijd nodig had, dus dat de ronde aanzienlijk uitbreiding nam, dus dat er nieuw personeel nodig was. De kostprijs daarvan zou niet in verhouding geweest zijn met de ledenaanwinst. Zo kon men in 1894 geen leden aannemen die in Mariakerke woonden, kon in 1897 geen afdeling opgericht worden in Melle, en had men grote moeilijkheden om de leden adequaat te controleren in Gentbrugge.

De oplossing van dit probleem werd op het einde van de 19de eeuw geleverd door de techniek. In 1895 kon men zich een vélocipede aanschaffen!

Dit bracht een fundamentele verandering teweeg in de Bond: men kon leden aanvaarden van buiten de grenzen. Het keurslijf werd door

(12) Archief Bond Moyson: dokument, briefje G. Van Herpe.

(13) Verslagboek Bond Moyson, 9 juni 1891.

(14) Verslagboek Bond Moyson, 19 juni 1894.

randgemeenten bereiken. Zo had men in 1899 reeds boderonnen in Gent, Ledeberg, St.-Amandsberg en Gentbrugge (17). Dit had uiteraard een positieve invloed op het ledenaantal.

Maar de vélocipede was ook de oorzaak van een persoonlijk drama, iets waar wij de nodige aandacht moeten aan schenken. Quickelborne was een der eerste bedienden van de Bond. Hij was als eerste bezoldigde surveillant een belangrijk man met een vertrouwenspositie. Hij was naast de sekretaris E. Peelman, dé steunpilaar van de gesmeerde werking van de Bond. Hij staat dan ook afgebeeld op één der schilderijen die in opdracht van de Bond werden vervaardigd. (18)

Deze plichtsgetrouwe man kreeg de eerste vélocipede van de Bond ter zijner beschikking. Als men bedenkt hoe weinig fietsen in de stad reden, en wie zich een dergelijk rijwiel kon permitteren, dan kan men zich voorstellen met welke trots Quickelborne de stad doorkruiste.

Maar i.p.v. de tijdwinst te spenderen aan een of ander werk voor de Bond, bracht Quickelborne de vrijgekomen tijd door in een kroegje aan de "Ram". Hij kreeg er een verhouding met de bazin. De meisjes van licht allooï maakten van zijn aanwezigheid gebruik om met zijn fiets te leren rijden. Door een valpartij werd de nieuwe fiets, pas enkele dagen oud, ernstig beschadigd. Quickelborne nam de schuld op zich zodat de fiets hersteld werd op kosten van de Bond. Twee dagen later brak de ketting op drie plaatsen. Dit was zo verdacht dat men een summier onderzoek instelde naar de oorzaak. Zo kwam het schandaaltje Quickelborne aan het licht. Het bleek dat hij niet die plichtsgetrouwe man was. Hij bracht zijn dagen door in de herbergen, bevoordeligde zijn vrienden bij het surveillantiewerk, bedroog zijn vrouw...

Kortom het ganse geval leverde zelfs voldoende stof om er een liedje over te schrijven. De komponisten werden streng berispt, want op verschillende plaatsen zong men het schimpliedje, en Quickelborne werd zonder diskussie ontslagen. (19). Hij verliet de stad en ging zich in Rijsel vestigen. Surveilleren met de fiets werd verboden, enkel voor dringende gevallen mocht men hem nog gebruiken, anders ging men opnieuw te voet...

Men kon echter moeilijk de klok terug zetten zodat vanaf 5 mei 1896 de fiets terug in gebruik werd genomen. Later gebruikten ook de bodes het rijwiel. Heel geleidelijk verschoven aldus de grenzen van het werkingsveld; heel langzaam breidde de Bond Moyson regionaal uit!

Toch heeft men in deze periode de buitengemeenten niet nauw betrokken bij de werking. Een voorstel om te Zwijnaarde een afdeling op te richten werd afgewezen. Men had zich gecentraliseerd maar door de afstand was het onmogelijk om ook op het platteland door te stoten. Dit had als gevolg dat men soms leden verloor, wanneer deze verhuisden naar verder afgelegen dorpen. Het desbetreffende lid had dus al die jaren nutteloos een bijdrage betaald. Dit kon het lidmaatschap niet bevorderen. Vooral omdat men in die tijd vlugger naar die streken verhuisde waar er werkgelegenheid was. Vele arbeiders konden niet eens vooruitziend zijn... Zo trokken veel Gentenaars naar het Noorden van Frankrijk. In Rijsel woonden veel Vlamingen. De kontakten met Gent bleven hecht, zo ook met Bond Moyson. In 1892 was een groepje arbeiders bereid een ziekenbeurs op te richten onder toezicht van Bond Moyson. (20) In 1893 kende deze afdeling een flinke vooruitgang. De Bond zocht met hen een akkoord om leden van elkaar te kunnen overnemen. D.w.z. dat indien iemand van Gent naar Rijsel zou verhuizen, hij automatisch lid kon worden van de ziekenbeurzen daar ter plaatse, en omgekeerd.

In 1898 was dergelijk akkoord definitief tot stand gekomen (21). Lange tijd bleef Rijsel het troetelkind van de Bond Moyson. Wanneer in 1901 de werking taande ging A. Neefs persoonlijk de zaken controleren en werd Quickelborne, die oude bekende, aangezocht om orde op zaken te stellen. Desondanks ging Rijsel een eigen weg in 1907. Toch had men met de ziekenbeurs in Rijsel een unieke overeenkomst gesloten. Het was de vrome wens van het bestuur van Bond Moyson om met alle ziekenbeurzen van het land een dergelijke overeenkomst te sluiten. Daarom nam het bestuur het initiatief om een **nationale** federatie op te richten (22). Op 25 mei 1890 werd met dit doel een kongres gehouden te Gent. Een dertigtal afgevaardigden, die 7.210 leden vertegenwoordigden, namen in principe aan een nationale federatie te stichten. Onder de bestuursleden van de Bond werd een komitee verkozen dat een voorlopig reglement zou opmaken, en het voorleggen op het kongres van Brussel (1 sept. 1890) (23).

Amnestie was de bezieler van deze initiatieven... hij werd de sekretaris van de nationale raad. Alle goede intenties ten spijt kwam de federatie nooit van de grond. De zetel verhuisde van Gent naar Jolimont. Op het kongres van de socialistische maatschappijen voor onderlinge bijstand

(17) Verslagboek Bond Moyson, 9 febr. 1899.

(20) Verslagboek Bond Moyson, 9 nov. 1892.

van aug. 1894 besloot men geen federale bijdrage meer te betalen :

(...) opdat de aangeslotene maatschappijen meer onderstand aan hunne leden zouden verlenen (...) (24)

De nationale bond ging ter ziele! Deze slechte ervaring indachtig vond het bestuur van de Bond het tijdverlies een nieuwe poging te ondernemen om zich met andere onafhankelijke ziekenbeurzen van Gent te federeren. Enkele jaren later nam men opnieuw het initiatief om tot een nationale vereniging te komen. Zowel in mei 1897 als in mei 1898 werd een oproep gestuurd naar verschillende ziekenbeurzen uit het ganse land... maar tot een duidelijk akkoord kwam het niet.

De overname der leden zou pas opgelost worden wanneer alle socialistische ziekenbeurzen zich wettig lieten erkennen en een uniforme werking hadden. Vóór 1910 was dit duidelijk onmogelijk, ondanks alle pogingen van het bestuur van de Bond.

Dit was een rem op de vrije ontwikkeling van het ledenaantal. Velen zagen het nut niet in van een bijdrage, want wanneer ze verhuisden verloren ze toch alle voordelen...

III. Wie lid wilde worden van een ziekenbeurs moest natuurlijk het lidgeld kunnen betalen. In geval van een grote familie kon dit wel eens hoog oplopen. Nu bestond in de Bond wel het systeem dat men niet verplicht was lid te worden van alle opgerichte kassen.

Men kon bv. lid worden van de onderstandskas, maar geen lid zijn van de kas dokter en medicijnen... Maar toch bleef de groep van de allerarmsten verstoken van de diensten van de Bond. Zij konden de bijdrage niet betalen. In juli 1894 bijvoorbeeld poogde men in Aalst een ziekenbeurs op te richten maar :

De armoe is er zoo groot, dat het voor ons onmogelijk is daar iets tot stand te brengen (25)

Bovendien wilde men slechts lid worden als er daar voldoende redenen toe was, d.w.z. als men waar voor zijn geld kreeg. Dus de kwaliteit van de diensten was een aantrekkingspool. De Bond leverde een grote variëteit van diensten. We vermelden : doktersbehandeling, geneesmiddeldienst, steungeld, invalidensteun, levensverzekering, specialisten die ter beschikking stonden, een kliniek (in 1898, uitgebreid in

1904), allerlei instrumenten die goedkoper werden geleverd enz... maar daarmee is nog niks gezegd over de kwaliteit zelf. Vooral de doktersbehandeling vraagt onze aandacht.

De Bond was gestart met een vijftal geneesheren die tegen een forfaitair tarief de leden van een bepaalde wijk behandelden. Het inkomen van de geneesheren was afhankelijk van het aantal leden. Hoe meer leden hoe hoger hun inkomen. Het ledenaantal groeide bestendig, zo ook het inkomen der verbonden geneesheren. Maar in 1891 waren er zoveel nieuwe leden bijgekomen dat het aantal geneesheren te gering was.

Het bestuur opperde de gedachte om een nieuwe dokter bij te plaatsen. De geneesheren zagen hierin het gevaar dat een gedeelte van hun inkomen naar de nieuweling zou gaan. Liever dan oog te hebben voor de dalende kwaliteit van hun behandeling, verzetten zij zich tegen elke nieuwe dokter. Ook in 1892 reageerden zij negatief op het voorstel een nieuwe kollega bij te nemen. De Bond daartentegen kon niet anders : de reeds aangesloten dokters konden geen leden meer behandelen, zij waren overbezet. Op een bepaald moment kon de bond zelfs geen leden meer aanvaarden (26).

Tenslotte, na een heftige ruzie met de geneesheren, kwam men tot een akkoord om elke dokter 2.000 leden in behandeling te geven, en dus telkens voor 2.000 nieuw ingeschrevenen een nieuwe dokter aan te stellen (27).

Een andere beperking van het ledenaantal was de schrik van bepaalde dokters om leden van een bepaalde wijk te behandelen. De Bond kon lange tijd geen leden aanvaarden uit de wijk Congo omdat geen enkele geneesheer het waagde daar heen te gaan. Met geen stokslagen waren ze te overtuigen. Dr. Louvriër zou tenslotte gaan op voorwaarde dat hij een koets ter beschikking kreeg, en hij vergezeld werd door twee mannen van de Bond (28).

De oorzaak van deze heilige schrik hebben we nog steeds niet kunnen achterhalen, maar waarschijnlijk was het daar niet helemaal veilig voor welstellende burgers... Tot voor kort was de Congo trouwens nog steeds een beruchte buurt...

Maar in elk geval nemen we aan dat de gratis doktersbehandeling

een voldoende reden was om lid te worden van de Bond. Men was tenminste niet verplicht een vernederende behandeling te ondergaan bij de armendokter. Toch zou men soms betwijfelen of de behandeling door de geneesheren van de bond altijd zo veel beter was... Het aantal klachten tegen dokters was ontelbaar. Klachten over nalatigheid, soms met de dood als gevolg, slechte behandeling, beledigingen, vernederingen... enz. Maar er was een groot verschil met de armendokter : men had het recht een klacht te formuleren, en het bestuur nam de plicht op zich elke klacht nauwkeurig te onderzoeken. Indien de klacht juist werd bevonden werd de dokter terechtgewezen, en soms dreigde men met ontslag. Het bestuur was dé instantie die de leden beschermde tegen de al te verregaande vrijpostigheden der geneesheren...

Als illustratie deze brief van een dokter aan zijn kollega :

(...) Zoudt gij niet zo goed willen zijn, met veel omzichtigheid en beleefdsvorm deze vrouw, die het toppunt is van ambtantigheid, wat formidabele schuppen onder haar kont te willen geven? Gij zult de weldoener wezen, de verlosser en ik zeg, het woord herhalende van Vondel : Alleluia, Messias, Messias! (29)

Deze dokter werd prompt ontslagen...!

IV. Op het einde van de 19de eeuw waren er ziekenbeurzen opgericht van andere ideologische strekkingen die de Bond Moyson concurrentie konden aandoen. Wij vermelden de katholieke 'Vrede' (1888) en de liberale 'Vrijheid' (1893). Aangezien elk van deze ziekenbeurzen trachtte het eigen ledenaantal op te drijven werd het potentieel ledenaantal van de Bond uiteraard beperkt.

De concurrentie met de andere ziekenbeurzen had dus slechts een indirecte invloed op de werking van de Bond.

Op geen enkel vlak heeft de Bond veranderingen moeten aanbrengen om de voordelen van andere ziekenbeurzen te evenaren. Integendeel, de Bond stond onmiskenbaar aan de leiding van de Gentse mutualistische beweging, zodat eerder de andere ziekenbeurzen hun werking afstemden op deze van de Bond. De ware concurrentie kwam uit eigen rangen.

In de vakverenigingen begon begin 20ste eeuw de gedachte te groeien om eigen ziekenbeurzen op te richten (30). Dit met de bedoe-

ling nieuwe leden aan te trekken en te behouden. Het bestuur van de Bond was alles behalve gelukkig met dit voornemen. Men had hiertegen twee fundamentele opwerpingen :

1) het zou mogelijk zijn dat de leden der vakverenigingen het niet meer nodig zouden vinden nog lid te worden van een andere ziekenbeurs, aangezien de vakvereniging zelf steun zou verlenen in geval van ziekte ;

2) zij, die lid waren der beide organisaties, konden aldus rekenen op dubbel steungeld, dat mogelijks groter zou zijn dan het loon zelf. Met als gevolg dat velen zouden trachten alles te doen om toch maar ziekensteun te verkrijgen, met alle nadelige financiële gevolgen voor de ziekenbeurs...

Aanvankelijk stelden de syndikaten hun plannen uit, maar in 1907 startte de Metaalbewerkerbond met een eigen ziekenbeurs en op 24 sept. 1907 werd de bediendenziekenbond opgericht. Ook andere vakverenigingen zouden nu spoedig hun ziekenbeurs inrichten. (31) Dit ging de Bond te ver. Er werd gezocht naar tegenmaatregelen. Men zou zowel de inleg als het steungeld verhogen, zodat men geen reden meer had zich in te schrijven in de ziekenbeurs van het syndikaat. Het is nooit tot een open konflikt uitgegroeid daar men tot een vergelijk kwam. De leden van de Bond mochten lid worden van de andere ziekenbeurzen, op voorwaarde dat het steungeld van deze laatsten niet hoger zou zijn dan 6 fr./week.

Zo deden zij elkaar geen concurrentie meer aan, integendeel, de samenwerking kon op een nieuwe leest worden geschoeid.

§ 3. DE KOSTPRIJS VAN DE DOKTERSBEHANDELING EN VAN DE GENEESMIDDELEN

De dokter- en medicijndienst (32) was ingericht door de Bond der Ziekenbeurzen Moyson (zie hoger), zodat deze min of meer los stond van de werking van de afzonderlijke ziekenbeursjes, die zich toedegden op de ziekensteun. In de gecentraliseerde Bond Moyson werden de rekeningen voor dokter en medicijnen eveneens afgezonderd van deze van de ziekenkas. Nu was de kas dokter en medicijnen lange tijd, en

waarschijnlijk nog steeds, het grote zorgenkind van de Bond aangezien deze kas steeds verliezen boekte. Het bestuur was voortdurend verplicht maatregelen te nemen om de toestand te saneren, zoniet zou het financieel evenwicht dermate verstoord geweest zijn dat de Bond ten gronde zou zijn gegaan. Laten we dit nader onderzoeken.

A. Geneesmiddelen

Ten tijde van de Bond der Ziekenbeurzen Moyson had men een akkoord gesloten met de koöperatie Vooruit, die de geneesmiddelen zou afleveren tegen een vast tarief. De leden van de Bond werden verplicht hun geneesmiddelen af te halen in de Volksapotheken, zij betaalden onrechtstreeks hun geneesmiddelen langs de Bond om.

De centralisatie in de Bond Moyson bracht geen wijzigingen aan dit akkoord.

Er bleef een vaste relatie bestaan tussen de Bond en de Vooruit, belichaamd in de persoon van Ed. Anseele zelf.

Wanneer nu de kas dokter en medicijnen verlieslatend was, heeft de Bond alles geprobeerd om het akkoord met de Vooruit in eigen voordeel te herzien. Het valt ons op dat de Bond steeds over een geldig argument beschikte om het akkoord te herzien, wanneer de kas dokter en medicijnen verliezen boekte... Laten we dit illustreren met enkele feiten :

— In 1893 boekte men in die kas dergelijke tekorten, dat men nood ging klagen bij Vooruit. Men vond het te gortig dat zij verliezen hadden, terwijl Vooruit dank zij de samenwerking grote winsten boekte in de Volksapotheken. Men eiste eenvoudigweg een deel van de winst (33). Uiteraard weigerde Vooruit, maar vooral door toedoen van E. Anseele werd aan Bond Moyson een subsidie geschonken van 7000 fr., in die tijd een enorme som.

— In 1897-1898 was de toestand van de kas opnieuw erbarmelijk. Nu had men in de gemeenteverslagen ontdekt dat het weldadigheidsbureau de geneesmiddelen kon krijgen aan een prijs die slechts de helft bedroeg van wat de Bond aan Vooruit betaalde. Een geldig argument om de prijs te herzien. Vooruit weigerde opnieuw deze te verminderen. Bond Moyson begon zich dan maar zelf verbanden aan te schaffen... Prompt herzag Vooruit de prijs... ! (34)

— Eind 1899 ontdekte men dat bepaalde apothekers de Bond Moyson

oplichtten (35). Dit kwam heel gelegen want de kas dokter en medicijnen boekte opnieuw grote verliezen. Een nieuw akkoord werd afgedwongen : Bond Moyson kreeg als proef een jaartoelage van 3000 fr. (36)

— In jan. 1902 was de toestand van de kas evenmin gezond. Nu kreeg men het aanbod van enkele onafhankelijke apothekers om de geneesmiddelen goedkoper te leveren... Een nieuw kontrakt werd afgesloten met Vooruit... (37)

Laten we dus maar veronderstellen dat Bond Moyson opzettelijk de kas van dokter en medicijnen liet tanen om aldus een voordeliger akkoord met Vooruit af te dwingen en aldus een gedeelte van de betaalde som aan Vooruit te recupereren. Dit wordt overigens bevestigd door een uitspraak in die zin op de bestuurvergadering van 5 sept. 1899. Maar op die manier heeft de Bond geprobeerd de uitgaven voor de geneesmiddelen te drukken. Dit kon uiteraard niet 100 % lukken want de oorzaak van een stijgend verbruik van geneesmiddelen (en dus van de uitgaven) lag vaak buiten hun invloedssfeer (bv. epidemieën).

Een grote verliespost van de Bond was het verbruik van gespecialiseerde geneesmiddelen, die aanzienlijker duurder waren dan de gewone geneesmiddelen. Daarom heeft men de dokters herhaaldelijk aangemaand om die specialiteiten zo weinig mogelijk voor te schrijven. Dit was totaal afhankelijk van de instemming van de geneesheren, en lag dus totaal buiten de bevoegdheid van de Bond.

B. Doktershonoraria

Hoger hebben we reeds een tip van de sluier opgelicht over de relatie Bond Moyson - geneesheren. We hebben reeds vermeld dat deze relatie vaak vertroebeld was. Maar door hun hoge honoraria waren de dokters een der grootste kosten van de Bond. Deze honoraria kon men moeilijk drukken, aangezien men totaal afhankelijk was van de medewerking van de geneesheren. De relatie met de geneesheren was vóór 1908 wel vaak vertroebeld maar daarom nog niet bijzonder slecht.

Na 1908 was ze dat wel. De dokters schaalden zich immers achter het scherm van hun vakvereniging : de **Union Médicale**. De Bond heeft lange tijd geprobeerd deze organisatie te negeren en een persoonlijk vergelijk gezocht met de verbonden geneesheren. In 1908 werd het

moeilijker en moeilijker, daar de dokters niet meer uit persoonlijke naam **durften** te spreken (38). In 1909 kon men dan nog een akkoord afsluiten met de dokters van de Bond zelf : een honorariumverhoging werd toegekend. De Union Médicale bleef niet zwijgen : een nieuwe reeks eisen werd gesteld, met honorariumverhoging als belangrijkste. Opnieuw kon met tot een vergelijk komen buiten de U.M.... een nieuwe honorariumverhoging werd toegekend... !

In 1910 heerste er een groot ongenoegen onder de dokters daar er in de liberale "Vrijheid" 1,49 fr./lid werd betaald i.p.v. 1 fr. in Bond Moyson. Dit zou uitgedrukt worden in een nieuwe eis tot honorariumverhoging. In een volgend hoofdstuk zullen we deze eis verder bespreken.

§ 4. De Bond Moyson in de socialistische beweging.

In 1889 had de Bond zich aangesloten bij de Belgische Werkliedenpartij. Hij werd aldus een socialistisch ziekenfonds. Dit had niet alleen ideologische konsekwenties maar ook financiële. De Bond nam de verplichting op zich om per lid een bijdrage te betalen aan de partij. De leden van Bond Moyson werden automatisch lid van de partij.

Maar het betalen aan de partij was dus een supplementaire uitgave. Iedere verhoging van deze bijdrage was dus een verhoging van de uitgaven van de Bond. We hebben reeds aangeduid dat het bestuur alles in het werk heeft gesteld om een evenwicht tussen inkomsten en uitgaven te behouden. Nu kon een bijdrageverhoging aan de partij dit broze evenwicht verstoren. Laat dit het uitgangspunt zijn om de relatie met de andere takken van de socialistische beweging te bespreken.

Deze relatie met de partij is werkelijk niet uitstekend geweest gedurende de bestudeerde periode. De Bond was "**l'enfant terrible**" van de socialistische familie. De reden was steeds dat de Bond zijn financiële verplichtingen niet wou nakomen. Dit veroorzaakte een groot ongenoegen bij de andere takken van de beweging. Vooral de vertegenwoordigers van de vakbonden waren nogal gebeten door die houding van de Bond. Zij waren verbolgen omdat de Bond Moyson vanaf 1897 weigerde zijn leden te verbannen wanneer zij hun ontslag hadden gegeven in de vakvereniging. In 1889 was dit wel nog zo, maar de Bond had in de loop der jaren een meer gematigde houding aangenomen, in eigen voordeel. Zelfs onderkruipers werden niet per definitie uitgestoten (39). Anderzijds replikeerde de Bond dat het de syndikaten vrij

stond hun zaak te propageren op de algemene vergaderingen. Het besluit van de syndikaten om met eigen ziekenbeurzen te starten kon zeker de verhouding niet verbeteren.

Maar er werd ook kritiek uitgeoefend op de Bond door die mensen die meer de partijbelangen op het oog hadden.

Vooraf was er de moeilijke zaak van het niet betalen van de totale bijdrage door de Bond. De Bond verwees daarbij steeds naar de grote lasten, de slechte toestand van de kas enz... Slechts éénmaal hebben ze zonder discussie, een verhoging van de partijbijdrage willen betalen, nl. wanneer de kastoestand gezond was (Aug. 1897) (40). Maar alle andere keren werd ofwel de vraag tot opslag afgewezen ofwel betaalde men niet voor alle leden...

Dit ontlokte dan ook bitsige reacties in het Midden-Comiteit (41). Van Beveren deed bijvoorbeeld een uitval tegen de "bedienden" (42). Een grondige reden voor het bestuur van de Bond om geen portret te kopen van Van Beveren, bij diens overlijden (43). Op 8 maart 1904 werd opnieuw een vraag afgewezen om een bijdrage te leveren voor het kiesfonds "gezien de toestand van de Bond". De toestand was evenwel niet zo dramatisch als men voorstelde, want in 1904 had men voldoende kapitaal voor de bouw van een kliniekje. En inderdaad, eenmaal deze investering gedaan, was de toestand van de kas niet meer zo rooskleurig en woog de partijbijdrage extre zwaar. Maar in het Midden-Comiteit was men algemeen van mening dat de Bond te veel hooi op de vork nam. De Bond werd op het matje geroepen en het beheer van het ziekenfonds werd kritisch onderzocht (44). Men gaf voornamelijk kritiek op de ongebreidelde uitbreiding van de Bond, die als een rem werd aangezien voor de spontane ontwikkeling van de andere socialistische verenigingen. Door die uitbreiding werden de bijdragen voor het ziekenfonds dermate opgevijseld dat men vreesde dat de bijdrage voor de andere verenigingen niet meer zou kunnen betaald worden. Voorzitter Neefs ontkende natuurlijk alles en wees op de prachtige realisaties van de Bond. Tenslotte werd nog eens de oude ruzie Bond Moyson - vakverenigingen opgerakeld.

Eind 1906 was het de beurt aan de Bond om verbolgen te zijn. In de B.W.P. maakte men plannen om een eigen levensverzekering in te rich-

(40) Verslagboek Bond Moyson, 18 mei 1897.

(41) Het **middencomiteit**, was een soort overkoepelende partijinstantie, waarin vertegenwoordigers zetelden van alle socialistische verenigingen. Het was een soort van gemeenschappelijk aktiecomitee.

(42) Verslagboek Bond Moyson, 3 aug. 1897.

ten. Dus ook B.W.P.-Gent zou deze overnemen. Maar deze levensverzekering zou spoedig deze van de Bond concurrentie aandoen, en dit was de financiële steunpilaar van de Bond. Er werd dan ook heftig tegen geprotesteerd (45). Later kwam men tot een akkoord om de verzekering boven de 200 fr. aan de Prévoyance Sociale te laten, beneden de 200 fr. aan de Bond Moyson. Maar opnieuw was de relatie vertroebeld.

De daaropvolgende aanvragen om de partijbijdragen te verhogen (maart 1908 - juni 1909) werden door de Bond opnieuw afgewezen. In 1909 was het opnieuw de beurt aan het Midden-Comiteit om verontwaardigd te zijn. Het bestuur van de Bond was immers begonnen met de afbouw van het systeem van de algemene vergaderingen. Het Midden-Comiteit had vroeger de verantwoordelijkheid op zich genomen om sprekers aan te duiden die op deze algemene vergaderingen een voordracht zouden houden over het een of ander belangrijk probleem. De Bond had evenwel veel moeilijkheden ondervonden met het houden van deze algemene vergaderingen. In 1909 werd besloten de boete voor afwezigheid op de algemene vergaderingen te verminderen, wat in feite betekende dat men de leden minder verplichtte deze bij te wonen. In partijrangen zag men door dit besluit een uitstekend propagandamiddel verloren gaan (46). In het verleden had Bond Moyson overigens elke vraag om in de buitengemeenten propaganda te maken, of er ev. een afdeling te stichten, radikaal afgewezen (47).

Al deze argumenten, kritiek, bezwaren, verontwaardigingen enz... samen vormden een explosief mengsel dat in 1910 tot ontploffing kwam.

De aanleiding was de vraag van Bond Moyson om sekretaris Peelman, die in de Hospicierraad was opgenomen, gedeeltelijk door het Midden-Comiteit te laten vergoeden. Men ging uit van de redenering dat deze opname vooral politiek interessant was, en dus daarom het Midden-Comiteit het geleden tijdverlies voor 2/3 kon vergoeden, terwijl de Bond zelf het 1/3 zou vergoeden. Men kon zich voorstellen hoe slecht dit voorstel ontvangen werd in het Midden-Comiteit. Vooreerst kreeg de Bond heel wat verwijten naar het hoofd, en vervolgens was men van mening dat zij beter eerst de totale partijbijdrage zouden betalen (48).

De reactie van de Bond was keihard : eerst moest het Midden-Comiteit betalen, en dan zou de Bond nog zien (49). Na veel heen en weer gepraat werden een aantal problemen aan elkaar gekoppeld zoals de betaling van de partijbijdrage, de verhoging van de boete voor het niet bijwonen van de algemene vergaderingen en de vergoeding van Peelman.

Tenslotte, na veel ruzie, werd een kompromis bereikt : het Midden-Comiteit zou Peelman voor 2/3 vergoeden, terwijl de Bond geleidelijk aan alle financiële verplichtingen zou voldoen. Over de boete was geen sprake meer... (49)

Laat ons besluiten dat de Bond Moyson gedurende de bestudeerde periode een moeilijk en koppig kind was. Het maakte vaak ruzie met de overige familieleden, en stelde zich onafhankelijk op t.o.v. het ouderlijk gezag.

Toch mag men **niet** besluiten dat de Bond Moyson niet socialistisch zou geweest zijn. Als socialistische mutualiteit hebben ze zonder discussie vaak steun verleend aan stakende arbeiders. Maar vooral het **socialistisch engagement** van de Bond is van een zeer grote betekenis geweest voor de ganse socialistische arbeidersbeweging (50) !

§ 5. Besluit

A. Het bestuur heeft gedurende de eerste werkingsjaren van de Bond alles in het werk gesteld om een financieel evenwicht te behouden. Vaak was men dan ook verplicht een weinig sympatieke houding aan te nemen bv. t.o.v. partij, vakverenigingen. Maar tenslotte hebben die het voortbestaan van de Bond verzekerd. Vóór 1895 was de kastoe-stand inderdaad precair. Maar door het uitvoeren van een geslaagde reddingsoperatie (de levensverzekering) werd de Bond financieel gestabiliseerd. Vanaf dat moment was er een duidelijk overschot aan inkomsten. Een reservekapitaal kon gevormd worden. Dank zij deze reserves was het mogelijk de voordelen van de Bond uit te breiden zonder dat de bijdragen der leden drastisch stegen. De tekorten van de verschillende kassen konden gedekt worden met het overschot van de levensverzekering.

Maar het ware simplistisch te stellen dat het bestuur enkel en alleen oog heeft gehad voor het financieel evenwicht. Het heeft eveneens een **actieve** mutualistische politiek gevoerd en risico's genomen, die

(45) Verslagboek Bond Moyson, 22 jan. 1907.

(46) Verslagboek Bond Moyson, 12 dec. 1909.

Verslagboek Midden-Comiteit, 6 okt. 1909.

achteraf gezien goed uitgevallen zijn.

Een eerste risico was de oprichting van een invalidenfonds in 1891. Dit zou men financieren met de boetes en de interesten van het geplaatste kapitaal. Dit had tot gevolg dat die boetes stipt werden opgevraagd. De financiële mogelijkheden van dit fonds werden reeds hoger beschreven. Een tweede risico was de beslissing een gedeelte van het reservekapitaal te investeren in een **operatiezaal**. Dr. Boen, een der eerste dokters die aan de Bond verbonden waren, deed de operaties bij de leden van de Bond.

In 1896 besloot men dan dat hij zich alleen moest specialiseren op het vlak van de chirurgie, en dat hij dus geen wijkdokter meer zou zijn.

In 1898 deed hij een voorstel om een operatiezaal in te richten op kosten van Bond Moyson, maar dan in zijn eigen huis. Men was onmiddellijk akkoord zodat de Bond als eerste ziekenbeurs in de stad beschikte over een operatiezaal én een chirurg. Misschien was Dr. Boen wel een heel toegewijd dokter, maar een gemakkelijk man was hij niet. Het regende klachten over het gedrag van dr. Boen, zodanig zelfs dat men in 1902 besloot zo vlug mogelijk een operatiekamer in eigen lokalen in te richten (51). Het oorspronkelijk project werd uitgebreid zodat men in 1904 een kliniekje liet bouwen. Een gebouw van de Vooruit in de Speldestraat werd aangewezen. Men investeerde dertig duizend frank ! 2 chirurgen werden aangezocht (52) ! Met enige trots werd in 1904 de kliniek opengesteld voor het grote publiek !

Door deze grote inverstering slonk het reservekapitaal zodat men overwoog een bijdrageverhoging toe te passen. Zo bemerken wij dat het bestuur zich niet alleen heeft laten beïnvloeden door de financiële balans maar ook de financiële balans zelf heeft beïnvloed. Door de investering verminderden de reserves, zodat men maatregelen moest nemen om een nieuwe reserve te kunnen aanleggen. Men moest inkomsten kreëren die zouden beantwoorden aan de verhoogde uitgaven en derhalve de uitgaven op een ander vlak beperken (bv. partijbijdrage)...

Doch het belang van het kliniekje beperkte zich niet alleen tot de financiële infrastructuur van de Bond Moyson. Het was, naar ons weten, het eerste initiatief van een mutualiteit in België om een eigen **verzorgingscentrum** in te richten. Daardoor werd de basis gelegd van de praktische uitvoering van een **sociale** geneeskunde, een geneeskunde die

zou beoefend worden in dienst van de lagere klassen. Anderzijds moet men bedenken dat het ziekenhuiswezen praktisch het monopolie was van de geestelijken. Behalve enkele zeldzame gasthuizen, opgericht door de overheid en vrijzinnigen, waren vrijwel alle klinieken eigendom van een of andere kloosterorde. Het initiatief van de Bond was bescheiden, maar het was ook het begin van een effectieve laïcisering van het ziekenhuiswezen in België. Het voorbeeld van de Bond kreeg spoedig navolging : meerdere socialistische federaties richtten hun eigen verzorgingscentrum op. Dit kon enkel de gezondheid van de werkende klasse ten goede komen.!

B. Tot slot moeten we nog aandacht schenken aan de concrete werking van de Bond. Zoals reeds gezegd viel deze werking in grote mate terug op die van de kleine onafhankelijke ziekenbeursjes. Wel belangrijk was het aannemen van meer en meer **bezoldigd** personeel.

Zo had Bond Moyson na verloop van jaren een aantal bedienden in dienst. Deze bedienden, werkelijk steunpilaren van de Bond, zaten logischerwijze in het bestuur. Meestal waren het bestuursleden die bedienden werden :

Als fabrieksarbeiders, die belangloos meehielpen om de bond groot te maken, hadden zij op de eerste plaats het recht hun toestand te verbeteren (53)

In feite bestond het bestuur van de Bond uit :

- personeelsleden, die dag aan dag werkten in de mutualiteit en dus zeer goed op de hoogte waren van de stand van zaken, de praktische problemen, enz...
- mensen die een voorname rol speelden in de socialistische beweging, en diverse beroepen konden uitoefenen... Sommigen werkten in een socialistische instelling (bv. V. De Cock, Panccock)

Door de aanwezigheid van de bedienden in het bestuur kwam een mooie vorm van medebeheer tot stand. Maar de keerzijde van de medaille was het gevaar dat schuilde in het overwicht van de bedienden in het bestuur, zodat zij zichzelf zouden kunnen bevoordelen. Op het einde van de periode die we hier behandelen werd dit gevaar alsmat groter, daar er meer en meer personeel werd aanvaard in de Bond.

De bestuursleden niet-bedienden hebben dan ook gepoogd het beslissingsrecht van de bedienden in het bestuur te beknotten, vooral in die zaken die de bedienden aanbelangden. Zo werden de bedienden in

1908 verplicht het lokaal te verlaten wanneer men een loonsverhoging zou bespreken (54). Daarop volgde hevig protest van de bedienden, maar dit bleef zonder verder resultaat. Want de macht van de bedienden was beperkt aangezien ze numeriek in de minderheid waren.

Dit bestuur was aanvankelijk samengesteld uit de voornaamste bestuursleden van de aangesloten ziekenbeurzen. Door de opname van bedienden en nieuwe bestuursleden werd dit heel omvangrijk : tegen 1910 waren er gemiddeld 20 tot 30 bestuursleden aanwezig op de vergaderingen,

Het bestuur werd jaarlijks verkozen op een algemene vergadering, en regelmatig aangevuld met leden die zich vrijwillig aanboden. In dit bestuur waren er twee groepen : diegenen die slechts pro forma zetelden en in feite weinig te zeggen hadden, en anderzijds de kern die het hoge woord voerde en alle beslissingen bepaalde.

Deze kern bestond voornamelijk uit mensen die zich ook in de kleine ziekenbeurzen hadden onderscheiden zoals A. Neefs, vroeger voorzitter "Broederliefde is Plicht", nu voorzitter Bond Moyson, Pancok, ex-boekhouder van "Broederliefde is Plicht", V. De Cock, ex-voorzitter "Moyson's Vereniging". De meeste voorstellen gingen van hen uit.

Regelmatig was er ruzie tussen Neefs en De Cock, doch die kon steeds bijgelegd worden. De praktische werking lag volledig in handen van E. Peelman, die **uifstekende** sekretaris van Bond Moyson!

Aanvankelijk was de afstand tussen bestuur en leden niet zo groot. De te bespreken probleemgevallen werden steeds met naam aangeduid. Maar naarmate het ledenaantal steeg, was men verplicht ze met nummers aan de duiden ; de persoonlijke verhoudingen raakten zoek. Waarschijnlijk heeft het bestuur dit onbewust in de hand gewerkt. Bij de samensmelting werd de traditie van de algemene ledenvergaderingen in ere gehouden. Om de twee maand werden deze vergaderingen in verschillende lokalen (soms 17 !) gehouden. Maar vlug stond men voor het probleem sprekers en voorzitters te vinden om deze vergaderingen inhoud te geven en te begeleiden. Het Midden-Comiteit zag in deze vergaderingen een propagandistisch nut en stelde sprekers beschikbaar (55).

Eén vooraanstaande (Anseele, Van Beveren, Hardijns...) gaf een typevoordracht, die als basis diende voor de andere sprekers. Dit systeem heeft enkele jaren uitstekend gewerkt. Nieuwe moeilijkheden doken op

zoals sprekers die niet kwamen opdagen, een voorzitter die een tegengesteld standpunt verdedigde, dronken toehoorders enz...

Het bestuur besloot dan maar het systeem van de algemene vergaderingen af te bouwen. Vooreerst werden ze van twee op drie maanden gebracht, later op vier maand ; in 1910 werd de boete sterk verminderd ; het aantal lokalen werd geleidelijk beperkt.

Nu waren deze algemene vergaderingen **de** democratische machtsmiddelen t.o.v. het bestuur (zie hoger). De leden werden ingelicht en konden controleren via de algemene vergaderingen. Door de aftakeling van dit systeem werd ook de vroegere democratische structuur afgebouwd. De leden werden minder en minder ingelicht over de bestuurlijke aangelegenheden van de Bond. Het bestuur zelf kreeg een grotere armslag en kwam los te staan van de leden. Van controle was nog nauwelijks sprake...

We kunnen onmogelijk beweren dat het bestuur doelbewust deze weg heeft gevolgd. Waarschijnlijk kon het systeem van de algemene vergaderingen enkel uitstekend werken op kleine schaal, dus wanneer het kleine ziekenbeurzen betrof, maar niet op schaal van een Bond met enkele tienduizenden leden ! Wij kunnen overigens onmogelijk uitmaken wat de oorzaak of het gevolg was. De dalende interesse, weerspiegeld in rumoerige vergaderingen, kon een reden zijn voor de sprekers om niet meer te komen. Maar anderzijds kon het niet komen opdagen van de sprekers een dalende interesse van de leden tot gevolg hebben.

We kunnen enkel besluiten dat het systeem van de algemene vergaderingen zoals het bestond ten tijde van de kleine ziekenbeursjes niet onder dezelfde vorm kon verder blijven bestaan ten tijde van de Bond.

De vervreemding van de leden t.o.v. het bestuur was daar, hoe dan ook, het gevolg van. Ten tijde van de kleine ziekenbeursjes kenden de leden de bestuursleden en omgekeerd ; ten tijde van de Bond der Ziekenbeurzen Moyson was er een eerste verwijdering, maar konden de besturen van de kleine ziekenbeurzen nog als overbrugging tussen leden en centraal bestuur fungeren. Door de centralisatie in één geünifieerde Bond Moyson verdwenen deze bemiddelende instanties, en werd de afstand leden - bestuur groter en de verhouding **onpersoonlijker**.

Onmiskienbaar was de centralisatie een rationalisering, en bood deze talrijke voordelen, maar deze vervreemding was de tol die werd

§ 6. Beoordeling

We kunnen algemeen besluiten dat Bond Moyson erin slaagde na een beperkt aantal jaren de leden een beveiligende gordel te verschaffen. De voordelen van het lidmaatschap waren voldoende groot om zonder al te veel ellende ziek te worden. D.w.z. dat het vervangingsinkomen groot genoeg was om zonder financiële kleerscheuren een ziekte te doorstaan.

Tevens voorzag de Bond middelen om vlug gezond te worden (de medische behandeling) en de periode van economische inactiviteit te beperken. Dit was een grote stap vooruit in de sociale emancipatie van de arbeiders nl. dat men, ook wanneer men niet economisch actief was door ziekte, een menswaardig bestaan kon leiden. Dit was radikaal in tegenstelling met alle principes van het kapitalisme : iemand die niet rendeerd was van geen nut, en werd aan zijn lot overgelaten. De Bond Moyson was het antwoord van de socialistische arbeiders op deze brutaliteit, deze verdierlijking !

Maar ook op een ander vlak heeft de Bond essentieel bijgedragen tot de emancipatie van de arbeidersklasse. De Moyson's Vereeniging heeft zich vrijzinnig en onafhankelijk opgesteld. In feite betekende dit dat men zich afkeerde van elke vorm van voogdij en een eigen macht voorstond. Konkreet werd dit vertaald in een socialistisch engagement. Dit engagement werd in de Bond Moyson overgenomen, en plichtsgetroouw gerealiseerd. Men sloot zich aan bij de B.W.P. en nam de financiële konsekwenties op zich. De beheersstructuur werd politiek getint : in het bestuur zaten vertegenwoordigers van alle takken van de socialistische beweging. Hun aanwezigheid werd een waarborg voor het socialistisch engagement van de Bond. Maar ook op een ander vlak was men uitgesproken socialistisch. Bv. om stakende arbeiders te kunnen ondersteunen werd in 1898 een speciaal fonds opgericht. Op de algemene vergaderingen werd aan socialistische propaganda gedaan. De personeelsleden waren allemaal actieve partijmilitanten.

De indirecte gevolgen van dit engagement zijn belangrijk.

Eerst en vooral kon een gedeelte van de arbeidersklasse zich onttrekken aan de vernederende en bedwelmende invloedssfeer van het katholicisme. De ideologische leemte die daardoor ontstond kon opgevuld worden door een overtuiging, gesmeed en gekneed door de arbeiders zelf : **het socialisme !** Het was een belangrijke stap in de ontvoogding van de arbeiders : men kon zich een **eigen**, dus niet onge-

Ook konstateren we dat de snelle groei van de socialistische bond een grote uitstralingskracht had. Zie bijvoorbeeld de wanhopige reacties van katholieken én liberalen. Reeds na weinige jaren bewees de arbeidersklasse dat ze kon organiseren, dat ze haar eigen zaken kon beredderen. Op die manier demonstreerden de socialistische arbeiders hun organisatorische kracht ! De succesrijke ontplooiing van de Bond leerde dat zij op eigen krachten **konden** steunen. Dit is een belangrijke stap in de richting van de **totale** ontvoogding : DE ARBEIDERS HADDEN NIET ALLEEN EEN EIGEN TOEKOMSTPERSPEKTIEF MAAR OOK EIGEN MIDDELEN EN KRACHTEN OM DIT EVENTUEEL TE BEREIKEN!

De bijdrage van de Bond om het politieke doel, het socialisme te bereiken is dus zeker niet te onderschatten, vooral wanneer men bedenkt hoeveel mensen men in de mutualiteit kon bereiken!

----- end of text -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- einde van de tekst -----